

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Острозька академія»
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин та національної безпеки
Кафедра міжнародних відносин

Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеня магістра
на тему:
«РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ В НАТО»

Виконала студентка 6 курсу
групи МЄАС-61
спеціальності 291 Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії
ОПП: Євроатлантичні студії
Шелевер Євгенія Михайлівна
Керівник – професор кафедри міжнародних відносин,
доктор історичних наук Кулаковський Петро Михайлович
Рецензент – доцент кафедри національної безпеки та політології, кандидат
політичних наук Мартинюк Роман Станіславович

Острог – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ВЗАЄМОДІЯ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ТА НАТО НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ.....	10
1.1 Передумови та причини створення НАТО.....	10
1.2 Вступ Великої Британії в Північноатлантичний альянс	17
Висновки до Розділу 1.....	24
РОЗДІЛ 2. РОЛЬ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ В НАТО.....	26
2.1 Військовий внесок Королівства.....	26
2.2 Політичний вплив Лондона в організації.....	30
Висновки до Розділу 2.....	35
РОЗДІЛ 3. ЗНАЧЕННЯ ОБ'ЄДНАНОГО КОРОЛІВСТВА В НАТО..	37
3.1 Участь в колективній обороні Альянсу.....	37
3.2 Внесок в стратегічні концепції НАТО.....	46
Висновки до Розділу 3.....	58
РОЗДІЛ 4. ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ У ВЗАЄМОДІЇ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ТА НАТО.....	60
4.1 Brexit та його вплив на взаємовідносини Великобританії та НАТО..	60
4.2 Майбутні перспективи у відносинах Великої Британії та Північноатлантичного альянсу.....	65
Висновки до Розділу 4.....	70
ВИСНОВКИ.....	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	75
ДОДАТКИ.....	82

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНО

НАСА – Національне управління з аеронавтики і дослідження космічного простору

SHAPE – Верховне командування об'єднаних збройних сил НАТО в Європі

INF – Договір про ліквідацію ракет середньої і меншої дальності

ООН – Організація об'єднаних націй

НАТО – Північноатлантичний альянс

ACCHAN – Союзне командування каналу

CINCHAN – Головнокомандувач командування каналу

ОЗС – Об'єднані збройні сили

BAOR – Британська армія на Рейні

ВВП – Валовий внутрішній продукт

МО – Міністерство оборони

RUSI – Королівський інститут об'єднаних служб

BREXIT – Вихід Великобританії з Європейського Союзу

AUKUS – Військово-політичний альянс між Австралією, Великобританією та США

ВПС – Військово-повітряні сили

VJTF – Об'єднана оперативна група підвищеної готовності НАТО

RAF – Королівські повітряні сили Великобританії

HMS – Кораблі Її Величності

HNLMS – Кораблі Її Величності Нідерландів

ARRC – Об'єднаний корпус швидкого реагування НАТО

IRON – Сили з виконання умов Дейтонської угоди в Боснії

SFOR – Сили стабілізації НАТО в Боснії

EVA – Посилена діяльність з підтримки готовності

eFP – Посилена передова присутність НАТО в країнах Балтії та Польщі

SMMG – Постійна морська група НАТО

BMC – Військово-морські сили

ESDI – Європейська ідентичність безпеки та оборони

MCCB – Міжнародні сили з підтримки безпеки

CSDP – Спільна політика безпеки і оборони ЄС

EDA – Європейське агентство оборони

ЄС – Європейський Союз

JEF – Об'єднані експедиційні сили

PESCO – Постійне структуроване співробітництво Європейського Союзу у сфері оборони

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Поняття безпеки на початку ХХІ ст. набуло нового значення, не тільки для країн, які перебувають в стані активної або ж пасивної стадії війни. Оскільки НАТО під час свого заснування мало більш захисну мету ніж політичну, сьогодні ця ціль залишається актуальною для Альянсу, як ніколи до цього, тому ця світова організація відіграє значну роль у світі та переживає найскладніші періоди свого існування. З огляду на це, постає питання, чи НАТО зможе захистити свої країни-члени, якщо виникне така потреба? Велика Британія є однією з лідерів Північноатлантичного альянсу, тому питання важливості її в організації не потребує дискусій. Адже завдяки особливим відносинам зі Сполученими Штатами, ядерним арсеналом та бажанням відігравати значну роль на світовій арені, у Великої Британії є можливість впливати на світову безпеку не тільки на європейському континенті, а й у всьому світі.

Для Великобританії, як впливової країни, НАТО, стало майже єдиним місцем, щоб висловити свою позицію та запропонувати ідеї для вирішення глобальних проблем. Після Brexit Сполучене Королівство втратило місце для просування свого бачення світового ладу. Вихід Британії з ЄС не позбавив її бажання впливати на європейську безпеку. Brexit підштовхнув Лондон дедалі більше зосереджуватися на зміцненні глобального внеску Великобританії в захист миру, а НАТО є наріжним каменем її стратегії безпеки. Велика Британія історично була одним із провідних членів НАТО, формуючи політику альянсу, стратегічний напрямок і відповіді на кризи. Військовий потенціал Великої Британії, включаючи її засоби ядерного стримування, передові технології та високопрофесійні збройні сили, робить її ключовим гравцем у оборонній стратегії НАТО. Поточне середовище глобальної безпеки, позначене такими викликами, як російська агресія в Україні, вимагає жорсткої та скоординованої відповіді НАТО. Активна участь

Великої Британії у формуванні цієї відповіді підкреслює її постійну присутність в Альянсі.

Стабільність, яку забезпечує НАТО, зараз як ніколи важлива в непередбачуваному світі, і британська армія й надалі залишатиметься провідним членом Альянсу. Регулярні навчання з партнерами по НАТО, як у Європі, так і у Великій Британії, зміцнюють зв'язки між різними арміями та забезпечують платформу для майбутньої співпраці з низки питань, від оборони та безпеки до зміни клімату. Британська армія дотримується своїх зобов'язань за колективним договором щодо захисту світової безпеки. Оскільки, Великобританія не втратила своєї важливості та впливу на міжнародній арені, актуальність дослідження теми її всіх спроможностей залишається вагомим.

Стан наукової розробки проблеми. Важливість провідних гравців у міжнародних відносинах досліджують роками. Великобританія та її значення в НАТО цікавить багатьох дослідників, адже після завершення Холодної війни, Альянс, як організація, не стикалася з викликами, які б могли або ж посилити її в тому вигляді, якому вона тоді перебувала, або ж надати їй іншого вигляду. Сьогодні перед країнами-членами, в тому числі й перед Великобританією, постала перешкода, з якою потрібно задіяти навички, які або розвинуті, або їх взагалі немає. Саме тому зацікавленість в дослідженні цих двох суб'єктів міжнародних відносин та їх взаємодії залишається значною.

Вивченню Великої Британії та її ролі у НАТО присвятили праці світові та вітчизняні дослідники. Зокрема, праці: Є. В. Маньковського «Чинник Brexit у зовнішній політиці Великої Британії», О.О. Мітрофанова «Стратегічне партнерство Великої Британії зі США», А. В. Грубінка «Роль Великої Британії у процесі формування відносин ЄС-НАТО: історія і сучасність» зосереджували увагу на безпеці європейського континенту та яку участь в цьому відіграє Велика Британія [52; 53; 51]. Натомість іноземні вчені такі як: Моніка Сус «Post-Brexit EU/UK security cooperation: NATO,

CSDP+, or ‘French connection’?», Неле Маріанна Еверс-Пітерс «Brexit’s implications for EU-NATO cooperation: Transatlantic bridge no more?» концентрувалися більш на взаємодії Великої Британії та США в контексті співпраці НАТО та ЄС, також особливих відносин між цими провідними країнами, але все одно ця тема дослідження розкрита не достатньо [27; 6].

Мета дослідження: метою дослідження є вивчення ролі та значення Великобританії в НАТО.

Завдання:

- вивчити значення Великобританії в Північноатлантичному альянсі;
- розглянути особливі відносини США та Британії в контексті організації безпеки у світі;
- охарактеризувати роль, яку відіграє Велика Британія в Альянсі;
- проаналізувати вплив Brexit на взаємодію Великобританії та НАТО;
- дослідити загрози з якими стикнулися НАТО та Британія.

Об’єкт дослідження: НАТО як організація взаємодії її членів для забезпечення євроатлантичної безпеки як «м’яким» інструментарієм, так і безпосередніми військово-політичними засобами.

Предмет дослідження: Участь, еволюція ролі Об’єднаного Королівства в Північноатлантичному альянсі, обопільний вплив та інституційні наслідки.

Хронологічні рамки: Нижню хронологічну межу складає кінець ХХ ст., коли НАТО поширило свою юрисдикцію на частину території Центрально-Східної Європи; верхня межа фіксується початком 2024 р., коли організація сягнула максимального територіального розширення.

Географічні рамки роботи охоплюють територію Великобританії в межах її державних кордонів.

Аналіз джерельної бази дослідження: звіти міністерств та органів, які займаються відносинами Британії та НАТО; статистичні дані внесків Великобританії в оборону Альянсу; статті наукових видань.

Методологічну основу роботи складає цивілізаційна концепція А.Д. Тойнбі, яка виділяє хвилі розвитку цивілізацій, зокрема європейської. Чергова хвиля еволюції цієї цивілізації характеризується спадом, що проявляється в зменшенні ролі НАТО та колишніх «великих» держав, таких як Велика Британія. При написанні роботи використовувалися міждисциплінарні методи. До конкретно-наукових методів, які були задіяні при написанні магістерського дослідження, належать порівняльний і системно-структурний. З спеціальних методів залучалися контент-аналіз, просторовий аналіз. Періодично Авторка використовувала метод моделювання для спрощення й розуміння суті певних аспектів відносин Великобританії та НАТО.

Практичне значення: матеріали, які були зібрані в цій роботі, можуть слугувати підґрунтям для подальшого дослідження на цю тематику. Також, дані можуть використовувати для написання статей та виступів на наукових конференціях з висвітлення теми взаємодії Великобританії з НАТО.

Наукова новизна полягає, у першу чергу, саме в деталізації важливості Великобританії в світовому механізмі безпеки. Обґрунтованість зібраної інформації та науково-практичні інструменти показують результат наукової новизни. А власне, останні геополітичні події, такі як Brexit і зростання багатополарності, змінили роль Великої Британії в Альянсі. Зовнішня політика Великобританії зазнала значних змін після Brexit, що вплинуло на її зобов'язання перед НАТО та відносини з європейськими союзниками. Вплив внутрішніх політичних змін у Великій Британії, таких як зміни у витратах на оборону та політичному лідерстві, на її роль у НАТО є відносно новою сферою дослідження. Це стосується того, як громадська думка та внутрішня політика впливають на зобов'язання Великобританії перед НАТО. Вивчення того, як ці зміни впливають на участь Великобританії в НАТО, відкриває

новий погляд на проблему. Стратегічні пріоритети НАТО змінилися у відповідь на нові загрози, такі як кібербезпека, гібридна війна та відродження Росії як проблеми безпеки. Аналіз того, як Велика Британія адаптує свої оборонні стратегії в рамках НАТО для вирішення цих викликів, є своєчасним напрямом дослідження.

Апробація. Деякі результати дослідження були представлені автором на ХХІХ науково викладацько-студентській конференції (до 30-річчя відродження Острозької академії) (м. Острог, 2024 р.); 12-му випуску «Студентських наукових записках Національного університету «Острозька академія» серії «Країнознавство і міжнародний туризм» (м. Острог, 2024 р.).

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел та літератури. Загальний обсяг роботи – 86

РОЗДІЛ 1. ВЗАЄМОДІЯ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ТА НАТО НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ

1.1 Передумови та причини створення НАТО

Переживши події перших двох світових війн в головах керівників європейських країн з'явилася думка про потребу світу у створенні організації, яка б могла орієнтуватися на цінності, які б були близькими для всіх миролюбних країн, але в ту ж мить мала можливість захистити своїх, так званих, учасників в період, коли інші намагалися б зазіхнути на їх цілісність. Багато політичних діячів та аналітиків кажуть, що НАТО було засновано задля запобігання загрози, які були спрямовані зі сторони Радянського Союзу. Аналізуючи діяльність організації, яка існує й після краху радянського режиму, цей висновок можна вважати тільки частково правдивим. Взагалі, першочергово зусилля країн, які взяли на себе відповідальність створити організацію такого масштабу, спрямовували всі ресурси для досягнення деяких цілей, а саме: обмежити поширення радянського експансіонізму, завдяки наявності північноамериканських потужностей на європейському континенті запобігти народженню нового напрямку націоналістичного мілітаризму, а також спонукати до європейської інтеграції. Вигляд, який мала Європа після подій Другої світової війни, спонукав перших осіб держав до дій, які б могли уберегти їхні країни від повторного руйнування. Якщо звернутись до цифр, то близько 36 млн. громадян європейських країн загинули за період війни, а 19 млн. з них були цивільними [4]. Країни мусили забезпечити достатньо велику кількість таборів для біженців та запровадити пайкову систему. Тільки в німецькому місті Гамбург півмільйона людей залишилися без даху над головою.

В Європі значно розповсюдилися представники комуністичного напрямку, яким допомагав Радянський Союз, а їхнє бачення світу та політичного життя кожної з країн загрожувало демократичним налаштованим

урядом. Через три роки після закінчення війни Комуністична партія Чехословаччини скинула уряд країни, який було обрано народом. Наступним кроком комуністів було заблокування Західного Берліну, який контролювався союзниками Радянського Союзу – відповідь на об'єднаність Західної Німеччини. Героїзм Берлінського повітряного мосту дав майбутнім союзникам певну розраду, але позбавлення надії на мирне співіснування залишалося серйозною загрозою свободі та стабільності. Оскільки тоді США змінили свої погляди на дипломатичну взаємодію з іншими країнами, це дало можливість конкурувати з комуністами. Завдяки Плану Маршала (головною ціллю якого була відбудова Європи), економіки європейських країн мали можливість триматися на плаву. Перш за все країни потребували безпеки, щоб впевнитися, що їм нічого не загрожує і вони зможуть відновити торгівельні зв'язки зі своїми союзниками.

Маючи на меті захистити свої країни та громадян деякі європейські держави об'єдналися задля втілення в життя різноманітних проєктів, щоб зміцнити колективну оборону. Однією з дій, які були зроблені в напрямку свого захисту було створення Західного союзу в 1948 р., який через деякий час (1954 р.) став Західноєвропейським Союзом [25]. В кінцевому результаті було вирішено, що тільки добре розроблена угода з безпеки зможе протидіяти радянській небезпеці, але й в той час зможе вивести на новий рівень армії європейських країн, й також підготувати ґрунт для політичної інтеграції. Тому через досить довгий період часу та тривалих обговорень позитивних та негативних сторін був підписаний Північноатлантичний договір 4 квітня 1949 р. (див. додаток 1). Одною з найбільш знаних статей Договору є 5, яка передбачає колективний захист територій однієї або ж декількох країн-учасниць, якщо інші країни зазіхнуть на території, які закріплені за ними міжнародним правом. Варто зазначити, що саме в 2 та 3 статтях описана головна мета створення Північноатлантичного альянсу. В 1954 р. Дуайт Д. Ейзенхауер (34-й Президент США та засновник НАСА) сказав: «Ми не утримуємо охоронні установи лише для захисту власності,

території чи прав за кордоном чи на морі. Ми тримаємо сили безпеки, щоб захищати спосіб життя».

Підписання договору дало можливість для розуміння хто є союзником, але не утворило структури військового характеру, які могли б, в свою чергу, представити план дій для учасників. Розробка атомної бомби Радянським Союзом та використання її на початку війни в Кореї розвернула б ситуацію на 360 градусів. Через нетривалий період часу було створено згуртовану команду з військовим штабом. Очолив Об'єднані збройні сили НАТО Дуайт Девід Ейзенхауер, який став першим Верховним головнокомандувачем ОЗС НАТО. Наступним кроком було призначення першого Генерального секретаря НАТО лорда Ісмея, який був британцем. Це був постійний цивільний секретаріат, який розташовувався у Парижі. Як наслідок зроблених дій, політична стабільність повернулася до Західної Європи. Виявили бажання приєднатися в 1952 р. Греція та Туреччина, трохи пізніше доєдналася до Альянсу Західна Німеччина в 1955 р. Були зроблені перші кроки в напрямку європейської політики інтеграції. Радянський Союз не чекав із відповіддю на такі дії Північноатлантичного альянсу, тому в 1955 р. із своїми прихильниками стали учасника Варшавського договору [33]. Що стало поштовхом для побудови Берлінської стіни в 1961 р.

Було прийнято рішення дотримуватися доктрини «масової відплати» – якщо Радянський Союз атакує, НАТО відповідь ядерною зброєю. Вони мали на меті стримати будь-яку із сторін від атаки суперника, тому нанісши незначного удару, можна було наразити себе на знищення значних своїх сил. Це дало можливість відбудувувати та розвивати свою економіку, не утримуючи при цьому велику чисельність військ для захисту своєї цілісності. Від початку створення об'єднання менші учасники були ініціаторами в розширенні невійськової співпраці, але Суецька криза 1956 р. дала зрозуміти, що в Альянсі немає політичної об'єднаності. Також важливим було приділити увагу науковому розвитку, адже в 1957 р. був запущений перший штучний супутник Землі радянський «Супутник». Зробивши висновки

завдяки доповідям так званих «Трьох мудреців» Гаetano Мартіно, Гальварда Ланге, Лестера Пірсона, було створено наукову програму в рамках НАТО.

У 1960-х рр. цей непростий, але стабільний статус-кво почав змінюватися. Напруженість часів холодної війни знову спалахнула, коли радянський прем'єр Микита Хрущов і президент США Джон Ф. Кеннеді ледь уникли конфлікту на Кубі, а також після посилення американської участі у В'єтнамі. Незважаючи на такий несприятливий початок, наприкінці десятиліття те, що раніше було переважно оборонною організацією, стало втіленням нового явища: розрядки, послаблення напруженості між західним і східним блоками, спричинене неохочим прийняттям статус-кво. Протягом цього десятиліття НАТО та SHAPE несподівано переїхали до нового місця дислокації. Через ці обставини Франція мала на меті покинути інтегровану військову структуру НАТО в 1966 р. та просила вивести всі штаби Альянсу з території Франції. 1967 р. В Касто, Бельгія, було створено нову штаб-квартиру SHAPE, в Брюссель було переміщено штаб-квартиру НАТО [48]. Важливо, що Франція залишалася в Альянсі та постійно наголошувала на своєму намірі підтримувати своїх союзників, якщо виникне така потреба. Під час пізніших миротворчих операцій Франція також виявилася однією з найцінніших країн, які надали Альянсу сили. Країни-учасниці Північноатлантичного альянсу взяли за основу міжнародне право, тому в об'єднанні є місце для дискусії, бажання Франції вийти з військової структури було підтвердженням цього, це й відрізняло НАТО від учасників Варшавського договору.

Як нагадування про це, 21 серпні 1968 р. Радянський Союз очолив вторгнення до Чехословаччини, що поклало кінець періоду її історії під назвою Празька весна. Подібними були й вторгнення в Угорщину в 1956 р. та військових репресій у Берліні в 1953 р., радянські дії продемонстрували те, що стало відомо як доктрина Брежнєва: враховуючи вибір між короткостроковим контролем над східноєвропейськими державами-учасницями та довгостроковими політичними та економічними реформами,

Радянський Союз вирішив зберегти короткостроковий контроль. Розрядка мала багато облич. Східна політика канцлера Західної Німеччини Віллі Брандта прагнула сприяти європейській стабільності через тісніші відносини між Східною та Західною Європою. Головною метою стратегії «гнучкого реагування» президента США Джона Ф. Кеннеді було замінити абсолютну дихотомію масової відплати на мир чи тотальну ядерну війну. Прийняте після кубинської ракетної кризи, гнучке реагування покращило звичайну оборонну позицію НАТО, запропонувавши військову відповідь, окрім повного ядерного обміну в разі конфлікту. Також у цей час був представлений звіт Північноатлантичній раді під назвою «Майбутні завдання Альянсу», бельгійським міністром закордонних справ П'єром Армелем. Він рекомендував НАТО мати політичний напрямок, який сприяв би діалогу та розрядці між НАТО та учасниками Варшавського договору. Роль НАТО полягала не лише у збереженні статус-кво, а й у допомозі змінити його. Доповідь Армеля допомогла закласти основу для скликання Конференції з безпеки та співробітництва в Європі в 1973 р. [59]. Два роки потому Конференція призвела до переговорів щодо Гельсінського заключного акту. Акт зобов'язував країни, які його підписали – включно з Радянським Союзом і членами Варшавського договору – поважати фундаментальну свободу своїх громадян, включаючи свободу думки, совісті, релігії та переконань. Радянські правителі внутрішньо применшували ці положення в Акті, надаючи більшого значення визнанню Заходом ролі СРСР у Східній Європі.

Радянське вторгнення в Афганістан у 1979 р. та радянське розміщення балістичних ракет SS-20 Sabre у Європі призвели до призупинення розрядки. Щоб протистояти радянському розгортанню, союзники прийняли «подвійне» рішення розгорнути ядерну ракету Pershing II і крилаті ракети наземного базування в Західній Європі, продовжуючи переговори з Радянським Союзом. Розгортання було заплановано не розпочинати до 1983 р. Тим часом союзники сподівалися досягти угоди про контроль над озброєннями, яка усуне потребу в зброї. Не досягнувши очікуваної угоди з Радянським

Союзом, члени НАТО зазнали внутрішніх розбратів, коли розпочалося розгортання у 1983 р. Після приходу Михайла Горбачова на посаду Генерального секретаря ЦК КПРС у 1985 р. Сполучені Штати та Радянський Союз підписали Угоду про ядерні сили середньої дальності (INF). У 1987 р. був укладений договір про ліквідацію всіх ядерних і наземних балістичних і крилатих ракет середньої дальності. Зараз це вважається початковим свідченням того, що холодна війна наближалася до завершення. У 1980-х рр. також відбувся вступ першого нового члена НАТО з 1955 р., цим новим членом була нова Іспанія.

До середини 1980-х рр. більшість міжнародних спостерігачів вважали, що радянський комунізм програє свою інтелектуальну битву із Заходом. Дисиденти підірвали ідеологічну підтримку комуністичного режиму, цьому процесу сприяла відданість Радянського Союзу принципам прав людини, закріпленим у Гельсінкському заключному акті. Наприкінці 1980-х рр. комуністичний уряд Польщі був змушений вести переговори з раніше придушеною незалежною профспілкою «Солідарність» та її лідером Лехом Валенсою [60]. Незабаром інші демократично налаштовані активісти у Східній Європі та в самому Радянському Союзі почнуть вимагати цих самих прав. У цей час планова економіка країн Варшавського договору руйнувалася. Витрати Радянського Союзу на оборону втричі перевищували витрати Сполучених Штатів, тоді як його економіка була на третину меншою. Михайло Горбачов прийшов до влади з метою радикального реформування комуністичної системи. Коли в 1989 р. східнонімецький режим почав падати, Радянський Союз не втрутився і скасував доктрину Брежнєва. Цього разу Радянський Союз обрав довгострокову реформу замість короткострокового контролю, який дедалі більше виходив за межі їхніх можливостей, запустивши низку подій, які призвели до розпаду Варшавського договору.

Вже після розпаду Радянського Союзу в 1993 р. Манфред Вернер (7 Генеральний секретар НАТО, міністр оборони Німеччини з 1982 по 1988 р.)

говорив: «Крах радянського комунізму залишив нас перед парадоксом: стало менше загрози, але також менше миру». Падіння Берлінської стіни 9 листопада 1989 р., здавалося, провісило нову еру відкритих ринків, демократії та миру, і коли відважні демонстранти повалили комуністичні уряди Східної Європи. Але була й достатньо неприємна невизначеність. Чи об'єднана Німеччина збереже нейтралітет? Що буде з ядерною зброєю колишніх радянських республік? Чи націоналізм знову прокляне європейську політику? Для НАТО постало екзистенціальне питання: чи був ще потрібен Атлантичний альянс?

НАТО існує, хоча Радянського Союзу більше немає, дві інші оригінальні, хоча й невідомі місії Альянсу залишаються: стримувати зростання войовничого націоналізму та створювати основу для колективної безпеки для сприяння демократизації та політичній інтеграції в Європі. Визначення «Європи» лише розширилося на схід. Однак до того, як можна було розпочати зміцнення миру та безпеки, залишилося вигнати одну примару, що переслідувала європейську політику. Починаючи з франко-пруської війни 1870–1871 рр., Європа намагалася примиритися з об'єднаною Німеччиною. Приєднання об'єднаної Німеччини до Альянсу поклало край цій найдавнішій і найбільш руйнівній дилемі. У 1991, як і в 1949 р., НАТО стало основою більшої загальноєвропейської архітектури безпеки. У грудні 1991 р. члени альянсу заснували Раду північноатлантичного співробітництва, яка в 1997 р. була перейменована в Раду євроатлантичного партнерства [61]. Форум зібрав країни Альянсу для консультацій зі своїми сусідами в Центральній, Східній Європі та Центральній Азії. Багато з цих нещодавно звільнених країн – або партнерів, як їх незабаром стали називати – вважали свої відносини з НАТО фундаментальними для своїх прагнень до стабільності, демократії та європейської інтеграції. Кооперація поширювалась і на південь. У 1994 р. Альянс розпочав Середземноморський діалог із шістьма країнами, які на всі є середземноморськими, включаючи Єгипет, Ізраїль, Йорданію,

Мавританію, Марокко та Туніс. Діалог, який завершився в 2000 р., був спрямований на сприяння безпеці та стабільності в Середземноморському регіоні шляхом підвищення взаєморозуміння. Ця нова співпраця незабаром була піддана випробуванню. Крах комунізму змінився зростанням націоналізму та етнічного насильства, особливо в колишній Югославії. Спочатку союзники вагалися втручатися в те, що сприймалося як громадянська війна в Югославії. Пізніше конфлікт почали розглядати як загарбницьку війну та етнічну чистку, і Альянс вирішив діяти. Спочатку НАТО запропонувало свою повну підтримку зусиллям ООН, спрямованим на припинення військових злочинів, включаючи прямі військові дії у формі військово-морського ембарго. Невдовзі запровадження забороненої для польотів зони призвело до авіаударів по важкій зброї, що порушило резолюції ООН. Нарешті, у вересні 1995 р. Альянс здійснив дев'ятиденну повітряну кампанію, яка відіграла важливу роль у припиненні конфлікту. У грудні того ж року НАТО розгорнула під мандатом ООН багатонаціональні сили чисельністю 60 000 солдатів, щоб допомогти імплементувати Дейтонську мирну угоду та створити умови для самодостатнього миру. У 2004 р. НАТО передала цю роль ЄС.

Конфлікт в Югославії та тогочасні конфлікти в інших місцях чітко продемонстрував, що закритість влади, яка була наслідком холодної війни несла в собі тільки небезпеку та нестабільність. З'явилась необхідність в зміні механізму взаємодії задля країн, які не є членами об'єднання, щоб вони могли співпрацювати з НАТО задля реформ в демократичних та військових інститутах, які мали на меті розвиватися. Та наслідком цих дій було створено у 1994 р. програму «Партнерство заради миру» [64]. Це дало змогу країнам не учасницям усучаснити свою військову галузь до стандартів НАТО завдяки обміну інформацією з країнами-членами. Шлях до повноправного членства залишиться відкритим для тих, хто вирішив йти ним. Завдяки цьому було досягнуто значного результату, адже на Вашингтонському саміті 1999 р. Чехія, Угорщина та Польща стали повноправними членами Альянсу, які в

свою чергу реформували свої збройні сили. Завдяки розширенню НАТО відіграла вирішальну роль у зміцненні демократії та стабільності в Європі.

1.2 Вступ Великої Британії в Північноатлантичний альянс

Громадськість Британії майже одностайно підтримала членство в НАТО в 1949 р. Як і багато інших країн, вона сильно постраждала від двох світових війн і зіткнулася з численними викликами в 1945 р. Перспектива бути частиною Альянсу сприймалася як можливість разом захищати один одного від майбутніх ворогів. Сполучене Королівство продовжувало підтримувати НАТО протягом холодної війни і ніколи не сумнівалося в цінності приналежності до організації колективної оборони. Ця підтримка виявилася в його політиці, його готовності брати участь у діяльності Альянсу та його непохитній відданості, навіть під час таких випробувань, як Суецька криза. Будучи островом та імперією з колоніями по всій земній кулі, захист Сполученого Королівства значною мірою покладався на традиційну морську стратегію. Контроль над морями був важливий для захисту її територій і забезпечення союзів з іншими державами. Однак дві світові війни запровадили більшу потребу в сухопутних військах. У післявоєнний період Сполученому Королівству довелося тримати війська в Західній Німеччині та протистояти заворушенням у своїх колоніях і протекторатах. І попереду було ще більше викликів, навіть коли країна та її економіка були зруйновані Другою світовою війною. У 1946 р. в штаті Міссурі Вінстон Черчилль (прем'єр-міністр Великої Британії з 1940 по 1945 і з 1951 по 1955 рр.) у своїй промові сказав: «Від Штеттіна на Балтиці до Трієста на Адріатиці залізна завіса опустилася на континент» [9]. Це стало початком того, що мало стати довгою холодною війною.

Будучи близьким другом американських президентів Франкліна Д. Рузвельта та Гаррі С. Трумена, Черчилль сподівався приєднатися до

Сполучених Штатів у розбудові післявоєнного порядку, який обмежив комуністичні амбіції радянського лідера Йосипа Сталіна. У Сполученому Королівстві Ернест Бевін, міністр закордонних справ при новообраному лейбористському уряді на чолі з Клементом Етлі, поділяв ті ж надії та переконання. Ернест Бевін був зятим антикомуністом, який палко вірив, що виживання Заходу залежить від союзу між Західною Європою та Сполученими Штатами. Після запуску плану Маршалла в 1947 р. він прагнув показати американцям, що європейці готові захищатися і об'єднатися, щоб зменшити ризик нової війни. У березні 1948 р. Бельгія, Франція, Люксембург, Нідерланди та Великобританія підписали Брюссельський пакт. Він зобов'язав країни-підписанти стати на захист одна одної у разі нападу – принцип, який ляже в основу майбутнього Північноатлантичного договору. Пакт також був сигналом для Сполучених Штатів, способом переконати їх стати частиною Альянсу. Фельдмаршал Бернارد Лоу Монтгомері, який відіграв важливу роль у перемозі союзників у 1945 р., також був справжнім прихильником увічнення життєво важливого трансатлантичного зв'язку, який був встановлений з Північною Америкою під час Другої світової війни. Отже, коли було укладено Брюссельський пакт, він став головою Комітету головнокомандувачів Західного союзу та базувався у військовому штабі у Версалі. Пізніше це оборонне крило Західного Союзу було поглинено НАТО.

Після Другої світової війни Сполучене Королівство контролювало одну з чотирьох зон Берліна. Місто було анклавом у межах радянської контрольованої частини Німеччини. Коли у 1948 р. між західними союзниками та Радянським Союзом зросла напруженість, Йосип Сталін, радянський лідер, запровадив блокаду Берліна. Він вирішив заблокувати всі сухопутні та водні шляхи в Західному Берліні та з нього, щоб отримати повний контроль над містом. Ця спроба була зірвана завдяки повітряному мосту. Берлінський повітряний коридор тривав майже рік, з 24 червня 1948 по 12 травня 1949 р. [13]. Королівські повітряні сили брали участь у цих подіях з першого дня. Дійсно, останній літак, який повернув британців

додому з Берліна, негайно був заповнений запасами та повернувся прямо до Західного Берліна. Незважаючи на погане самопочуття, Бевін продовжував наполягати на трансатлантичному союзі та забезпечив участь Сполученого Королівства в розробці майбутнього договору. Згодом його мрія стала реальністю, і 4 квітня 1949 р. він підписав Договір від імені своєї країни. Такими були його слова після достатньо важливої події в його житті «...небагатьом людям дано побачити здійснення своїх мрій. Я знаю, що тричі минулого року я ледь не помер, але я залишився живим, тому що хотів побачити незалежний запуск Північноатлантичного альянсу. Сьогодні це зроблено»

У 1950 р. НАТО призначила свого першого верховного головнокомандувача в Європі, американського генерала Дуайта Ейзенхауера, а свого першого старшого верховного секретаря в Європі, фельдмаршала Монтгомері, у 1951 р. Фельдмаршал Бернард Лоу Монтгомері, або «Монті», як, можливо, він більш відомий, служив у НАТО як головний секретар в Європі з 2 квітня 1951 по 23 вересня 1958 р. Другим британським громадянином, який зайняв важливу посаду в новоствореній організації, був лорд Гастінгс Лайонел Ісмей. Лорд Ісмей став першим генеральним секретарем НАТО 12 березня 1952 р. Черчилль, який на той час був прем'єр-міністром Великої Британії, висунув лорда Ісмея на цю посаду. Хоча спочатку він не хотів погоджуватися, згодом поступився, і до кінця свого перебування на посаді став одним із найбільших захисників Організації [16]. Лідерські здібності лорда Ісмея були серйозно перевірені під час його перебування на посаді. Коли він приступив до своїх обов'язків, деякі з членів Альянсу воювали в Кореї з 1950 р., коли прорадянська Північ перетнула 38-му паралель у прозахідний Південь. Генерал Ейзенхауер, Верховний головний секретар НАТО з квітня 1951 р., вже відвідував країни Альянсу, просячи фінансової та військової підтримки для створення інтегрованої військової структури та нарощування військового потенціалу НАТО на випадок, якщо Радянський Союз вирішить поширити свій вплив і в Європі.

Генерал Ейзенхауер потребував підтримки лорда Ісмея, щоб переконати покалічені війною країни піти на ще більше жертв заради оборони. У 1956 р. лорду Ісмею також довелося виконувати роль генерального секретаря, поки його країна та Франція відкрито суперечили зі Сполученими Штатами щодо Суецького каналу. Тож перші п'ять років існування Альянсу були насиченими подіями, і лорд Ісмей мав передбачливість, щоб зафіксувати їх. Його «Перші п'ять років НАТО – 1949–1954» стали першою публічною хронікою НАТО.

Незважаючи на післявоєнні жертви, яких вимагали від британського населення, вони все одно підтримували Клементу Етлі частково через уроки умиротворення, частково тому, що вони очікували, що Сполучене Королівство збереже свою роль великої держави на світовій арені. Тож пожертвувати частиною коштів, призначених для новоствореної Національної програми охорони здоров'я, заради програми переозброєння не було проблемою. Вони також не брали участі в берлінському авіап перевезенні, корейській війні чи створенні НАТО. Тим не менш, члени НАТО вирішили поінформувати громадськість про те, що таке Організація і як вона функціонує. За часів, коли радіо й телебачення ще не стали звичним явищем, вони вдалися до інших засобів, і одним із них була група виставок. Вони відвідали країни-члени, щоб показати фільми, розповсюдити публікації та відповісти на запити. Автобус НАТО, спочатку відомий як «караван миру», подорожував країнами-членами НАТО, включно зі Сполученим Королівством. Також було створено фільми про кожного з союзників, щоб ознайомити членів один з одним. У Великобританії пояснювалися морське походження країни, її економіка та торгівля, винаходи, спадщина, традиції та люди [55]. Фотографи НАТО зафіксували сцени повсякденного життя в кожній країні, якими також поділилися з іншими країнами-членами, щоб допомогти їм пізнати одна одну. Лондон був одним із міст, які відвідали фотографи НАТО, і, окрім більш пізнаваних символів столиці, вони

спостерігали за місцевою родиною, яка займалася своїми справами. Ці фотографії показують фактичний зріз життя в Лондоні на початку 1960-х рр.

Щоб допомогти розрізнити різні уніформи своїх членів, британське міністерство оборони виготовило плакат із уніформою та позначкою звання для кожної країни-члена, включаючи Сполучене Королівство. Візит до НАТО таких поважних гостей, як кінозірки, також привернув увагу громадськості до роботи Альянсу. Британська Рейнська армія – або ВАОР – стала британським сухопутним військом, що входило до складу Альянсу в 1952 р. Це була окупаційна сила під час Першої та Другої світових воєн, а потім її роль поступово змінювалася. Він сприяв захисту Західної Німеччини разом із військами інших країн у разі радянського вторгнення. Після утворення Альянсу в 1949 р. та створення штабу Північної групи армій (NORTHAG) 29 листопада 1952 р. ВАОР було передано під командування НАТО. Однак головнокомандувач ВАОР був також командувачем NORTHAG. Це був перший випадок, коли британська армія була спрямована на континентальну Європу в мирний час. Військовий внесок Сполученого Королівства набув інших форм. Союзне командування каналу (ACCHAN) очолював британський адмірал і, як вказує його назва, відповідав за оборону, моніторинг і нагляд за Ла-Маншем і навколишніми морями, які були життєво важливими для судноплавства союзників, що наближалися до Європи. НАТО також мала ряд підзональних командувань, прикріплених до АСCHAN, які відігравали важливу роль у створенні мережі захисту Альянсу в північно-західній частині Європи [58]. Канал Головнокомандувача (CINCHAN) не підпорядковувався двом стратегічним командуванням НАТО – Командуванню ОЗС НАТО в Європі та Командуванню ОЗС НАТО в Атлантиці – але вважався третім стратегічним командуванням НАТО.

У розпал Холодної війни з 1950-х по 1970-ті рр. дві країни-члени НАТО – Ісландія та Сполучене Королівство – брали участь у трьох «тріскових війнах». Ці сутички почалися через суперечки щодо морського кордону, які впливали на права риболовлі британських рибальських команд. Іноді

берегова охорона Ісландії та Королівський флот навіть сварилися, але врешті-решт ООН винесла рішення на користь Ісландії, в кінцевому результаті встановивши, що виключна економічна зона країни простягається на 200 морських миль від берега. Сполучене Королівство також забезпечило склад боєприпасів НАТО в Аргайлі та Б'юті, Шотландія, розмістило систему радіозв'язку НАТО, яка мала наземні станції у восьми інших країнах Альянсу, і брала участь у численних навчаннях НАТО, або розміщуючи їх у Сполученому Королівстві, або просто надсилаючи сили для участі в них [62]. По суті, НАТО була – і залишається – стрижнем британської оборони. Політика та обладнання часто продумувалися та розроблялися з урахуванням потреб НАТО.

Висновки до Розділу 1

Північноатлантичний альянс вважався «рятувальним кругом» для Європи та світу, які прагнули жити в мирі та безпечно взаємодіяти з іншими країнами. Після двох світових війн країни мали на меті знайти рішення для стримування агресивних країн та забезпечити собі безпечне співіснування з ними. Таким рішенням стало створення НАТО. Країни-ініціатори створення безпекової організації приклали всіх зусиль для того, щоб, можливо, в якійсь мірі залякати немиротлюбних країн та представили свої, в першу чергу, наміри, які стосувалися миру. На початковому етапі формування НАТО Велика Британія відіграла вирішальну роль у формуванні структури, цілей і оборонної стратегії Альянсу. Як один із членів-засновників у 1949 р. Великобританія відіграла важливу роль у відстоюванні підходу колективної безпеки для протидії радянській загрозі під час холодної війни. Її значні військові можливості, дипломатичні зусилля та стратегічне положення як мосту між Європою та Північною Америкою допомогли зміцнити трансатлантичне партнерство НАТО. Сполучене Королівство, як демократична країна, не тільки мало велике бажання створити організацію, яка б могла об'єднати та направити на правильний напрямок, але й доклала значних зусиль. Такі урядовці як Ернест Бевін вважали утворення НАТО своєю справою життя. Це й є доказом важливості цієї ідеї, через яку були докладені значні зусилля не тільки високопосадовців, але й народу.

Внесок Сполученого Королівства в цей період полягав не лише у витратах на оборону та військових силах, але й у створенні рамок для співпраці, забезпеченні стабільності в Західній Європі та посиленні важливості об'єднаної системи оборони. Тверда відданість Великобританії принципам колективної оборони НАТО та її активна роль у ранніх операціях НАТО підкреслили її лідерство в альянсі з самого початку, заклавши міцну основу для майбутньої еволюції НАТО. Значні зусилля Великобританії у створенні НАТО впливали з поєднання стратегічних, безпекових і

геополітичних мотивацій. Після Другої світової війни країна намагалася запобігти будь-яким майбутнім загрозам європейській стабільності, особливо з боку Радянського Союзу, експансіонізм якого викликав серйозне занепокоєння. Як глобальна держава, ослаблена війною, Британія визнала, що колективна оборона через НАТО має вирішальне значення для підтримки її власної безпеки та стабільності Західної Європи. Крім того, Британія прагнула зміцнити свої відносини зі Сполученими Штатами, чия військова та економічна міць була критично важливою для післявоєнного відновлення та оборони Європи. Очоливши формування НАТО, Великобританія позиціонувала себе як ключового гравця в трансатлантичній безпеці, забезпечуючи подальшу участь США в обороні Європи. НАТО також дозволило Великобританії зберегти вплив у світових справах, збалансувавши свою занепадаючу імперію з сильною роллю в системі західного альянсу.

РОЗДІЛ 2. РОЛЬ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ В НАТО

2.1 Військовий внесок Королівства

Військові витрати Сполученого Королівства в НАТО значно змінилися з періоду після Другої світової війни до 20-х рр. XXI ст. Будучи одним із членів-засновників НАТО в 1949 р., Великобританія постійно підтримувала значні витрати на оборону, щоб виконати свої зобов'язання в рамках Альянсу. Ці витрати були сформовані різними факторами, включаючи холодну війну, перегрупування після закінчення холодної війни та сучасні загрози безпеці. У перші роки існування НАТО Сполучене Королівство віддавало пріоритет військовим видаткам, щоб допомогти стримати радянську агресію. З 1950-х до 1980-х рр. Британія була ключовим учасником оборонної позиції НАТО в Європі, зокрема через Британську Рейнську армію (BAOR), дислоковану в Західній Німеччині. Британські витрати на оборону в цей період відображали потребу утримувати великі звичайні сили, а також ядерний стримуючий засіб для протистояння Радянському Союзу. У післявоєнний період витрати Великобританії на оборону становили в середньому близько 6-10% ВВП, що було суттєвим для утримання великих військових сил у Європі та інвестицій у її програму ядерної зброї [2]. Незалежне ядерне стримування Великобританії, розроблене в 1950-х рр., стало частиною загальної стратегії НАТО. Протягом 1970-х рр. військовий бюджет Сполученого Королівства коливався, але залишався високим через напруженість холодної війни та потребу модернізувати свої сили. Незважаючи на економічні труднощі всередині країни, Великобританія продовжувала інвестувати значні кошти в колективну оборону НАТО. Військові витрати різко зросли у 1980-х рр., особливо на завершальному етапі холодної війни. Витрати на оборону в цей період досягли майже 5% ВВП. Сполучене Королівство вклало значні кошти в модернізацію своєї

армії, придбання нових танків, літаків і військово-морських засобів, зберігаючи при цьому свої сили ядерного стримування.

До середини 1980-х рр. відбулося реальне зростання витрат на оборону, що відображало внесок Великої Британії у виконання зобов'язань НАТО під час холодної війни. Витрати Міністерства оборони досягли піку в 1984-1985 рр. і становили 51,8 млрд. фунтів стерлінгів у реальному вираженні (ціни 2022-2023 рр.), що було найвищим рівнем витрат за вказаний період. За цим слідувало падіння видатків наприкінці холодної війни, хоча війна в Перській затоці в 1991 р. спричинила тимчасове їх зростання. Згодом, витрати знову зросли через конфлікти в Афганістані та Іраку, досягнувши максимуму в 49,8 млрд. фунтів стерлінгів у 2009-2010 рр., після чого зменшилися, а потім знову зросли. У 2022-2023 рр. витрати за цим показником становили 48,6 млрд. фунтів стерлінгів. У відсотках від ВВП витрати на оборону досить стабільно падали протягом періоду, приблизно з 7% у 1950-х рр. до приблизно 2% сьогодні. У 2022-2023 рр. витрати як частка ВВП становили 1,9% [8]. Ці цифри не слід порівнювати з цільовим показником НАТО у 2% (див. додаток 2), оскільки вони стосуються витрат Міністерства оборони, а не витрат на оборону згідно з визначенням НАТО.

Таблиця 2.1.1

Військові витрати Сполученого Королівства

Холодна війна	По завершенню холодної війни
1950-ті роки – 7% ВВП	До 1995 року – 2,7% ВВП
1960-ті – 5-6% ВВП	1999-2009 роки – 2,5% ВВП
1970-ті роки – 4-5% ВВП	2010-2019 роки – 2% ВВП
1980-ті – 4,5% ВВП	2020-2021 роки – 2,1% ВВП
	2022 рік – 2,3% ВВП
	2023 рік – 2,5% ВВП

З розпадом Радянського Союзу в 1991 р. характер загрози для НАТО змінився, і Великобританія скоротила свої військові витрати. У рамках ширшої тенденції в країнах НАТО Британія скоротила свої звичайні сили в Європі, відображаючи зменшення ймовірності широкомасштабної сухопутної війни. Однак, незважаючи на ці скорочення, Сполучене Королівство залишалося відданим новій ролі НАТО в управлінні кризами та підтримці миру. Протягом 1990-х рр. оборонний бюджет Великобританії скоротився у відповідь на «дивіденд миру» після закінчення холодної війни. Витрати на оборону впали приблизно до 2,5-3% ВВП до кінця десятиліття, оскільки Велика Британія скоротила свою армію та закрила деякі закордонні бази. Незважаючи на це скорочення, Великобританія продовжувала активно брати участь у місіях НАТО на Балканах, зокрема в Боснії та Косово. З початком нового століття витрати на оборону залишилися на тому ж рівні, але країна продовжувала інвестувати у високотехнологічний військовий потенціал і модернізацію. Внесок Великої Британії в операції НАТО в Афганістані та Лівії на початку 2000-х рр. продемонстрував її постійну відданість Альянсу, хоча оборонні бюджети стикалися з підвищеним тиском. Оборонний бюджет Великобританії продовжував стикатися з обмеженнями через економічні заходи економії після світової фінансової кризи 2008 р. Незважаючи на це, Сполучене Королівство зберегло свою відданість колективній обороні НАТО, зокрема, беручи участь у місіях НАТО з охорони повітря та сприяючи розширенню передової присутності НАТО у Східній Європі. До кінця 2010-х рр. видатки на оборону залишалися на рівні близько 2% ВВП, причому було відновлено увагу до кіберзахисту, обміну розвіданими та модернізації [11].

Військові витрати Сполученого Королівства в НАТО аж до XXI-го ст. відображали глобальні тенденції безпеки, зокрема холодну війну, і розвивалися, щоб відповідати новим викликам в епоху після холодної війни. Незважаючи на те, що рівень витрат коливався, Британія незмінно була

великою військовою державою в НАТО, балансуючи між своїми звичайними та ядерними силами відповідно до нових оборонних потреб.

У 2014–2015 рр. Велика Британія змінила спосіб звітування НАТО про витрати на оборону, додавши кілька статей, які раніше не були включені. Ця нова звітність включала: військові пенсії (820 млн. фунтів стерлінгів), внески до миротворчих місій ООН (400 млн. фунтів стерлінгів), пенсії цивільного персоналу МО, які вийшли на пенсію (200 млн. фунтів стерлінгів), і значну частину доходу МО (близько 1,4 млрд. фунтів стерлінгів). НАТО визнала, що ця звітність відповідала його визначенню оборонних витрат, хоча Королівський інститут об'єднаних служб (RUSI), а саме його оборонний аналітичний центр, стверджував у 2015 р., що потрібна додаткова інформація, перш ніж можна буде визначити легітимність рішення. У 2016 р. Комітет з питань оборони Палати громад опублікував своє дослідження витрат на оборону Великої Британії та зобов'язань уряду досягти цілі НАТО у 2% [39]. Було встановлено, що ціль не була б досягнута, якби бухгалтерська практика Великобританії не була змінена, «хоча й у спосіб, який дозволений інструкціями НАТО».

Сполучене Королівство залишається відданим цільовому показнику НАТО у 2%, якого воно послідовно досягає щороку з моменту його введення. Останні дані НАТО показують, що Великобританія витратила приблизно 2,3% ВВП на оборону в 2023 р. Сполучене Королівство постійно досягає цільового показника в 2% щороку з моменту його запровадження. З 2020 р. витрати за цим показником залишаються досить стабільними. Витрати як частка ВВП були найнижчими у 2015 р. (2%). Однак, дивлячись на реальні зміни витрат на оборону з 2014 р., аналітичний центр Королівського інституту об'єднаних служб (RUSI) зазначив, що Велика Британія мала один із найповільніших темпів зростання серед усіх країн НАТО. У період з 2014 по 2023 р. витрати Великобританії на оборону в реальному вираженні (згідно з визначенням НАТО) зросли на 20%, порівняно з середнім зростанням на 54% для всіх інших європейських членів НАТО. Єдиними країнами з

меншими темпами зростання були США (7%) і Франція (15%). В останні роки Велика Британія взяла на себе кілька зобов'язань збільшити витрати на оборону, саме як частку ВВП. У червні 2022 р. колишній прем'єр-міністр Борис Джонсон оголосив, що витрати на оборону зростуть до 2,5% ВВП до кінця десятиліття. Однак, коли пізніше його запитали, чи збирається він вводити в дію це збільшення, він назвав це скоріше «прогнозом», заснованим на поточних тенденціях витрат. Його наступниця Ліз Трасс зобов'язалася до 2030 р. витратити на оборону 3% ВВП. 79-й прем'єр-міністр Сполученого Королівства Ріші Сунак зобов'язувався витратити 2,5% ВВП на оборону до 2030 р.

2.2 Політичний вплив Лондона в організації

Велика Британія протягом тривалого часу мала значний політичний вплив в НАТО, відіграючи центральну роль у формуванні стратегічного напрямку Альянсу, прийнятті рішень і загальної єдності. Вплив Сполученого Королівства як члена-засновника та одного з найактивніших учасників НАТО ґрунтується на його військовому потенціалі, дипломатичній владі та історичних зв'язках як з Європою, так і зі Сполученими Штатами. Будучи членом-засновником у 1949 р., Велика Британія відіграла важливу роль у формуванні першої політики НАТО, зокрема у зміцненні трансатлантичних зв'язків між Сполученими Штатами та Європою. Під час холодної війни керівництво Великобританії допомогло розробити стратегію колективної оборони НАТО, зробивши значний внесок у стримування Альянсу проти Радянського Союзу [7]. Роль Британії як ядерної держави в НАТО ще більше зміцнила її лідерство, забезпечивши критичний елемент стратегічного стримування Альянсу.

У 1946 р. колишній британський прем'єр-міністр Вінстон Черчилль ввів термін «особливі відносини» для опису тісних політичних, культурних та історичних зв'язків між Сполученим Королівством і Сполученими

Штатами. Після Другої світової війни Велика Британія та Сполучені Штати мали надзвичайно тісні зв'язки в кількох сферах, але так звані особливі відносини не завжди були настільки тісними. Часто близькість стосунків залежала більше від особистої хімії лідерів двох країн, ніж від давньої спільної історії та культури. Наприклад, Черчилль і Гаррі С. Трумен, які тільки-но перемогли нацистську Німеччину та поділяли взаємну недовіру до свого союзника, Радянського Союзу, мали дуже тісні стосунки. У 1980-х рр. між Маргарет Тетчер і Рональдом Рейганом були особливо близькі стосунки, настільки що Тетчер назвала Рейгана «другою найважливішою людиною в моєму житті» після свого чоловіка. У 1990-х і на початку 2000-х рр., особливо після терактів 11 вересня, між Тоні Блером і Джорджем Бушем був тісний зв'язок. За часів адміністрації Барака Обами та Девіда Кемерона ладнали особисто, але розходилися щодо кількох міжнародних питань. Незважаючи на публічні прояви ввічливості. У Терези Мей і Дональда Трампа були проблемні стосунки. Вона написала в статті, що «з Дональдом Трампом я ніколи не знаю, чого очікувати». У Трампа були хороші стосунки з Борисом Джонсоном, нібито, тому що Джонсон був дуже схожий на нього. Однак Джонсон швидко дистанціювався від колишнього президента, коли президент Джо Байден переміг його в 2020 р. Поки рано говорити про те, якими є або будуть стосунки між двома нинішніми лідерами.

Особливий характер американсько-британських відносин насправді виник ще до Другої світової війни. Після війни за незалежність Америки та війни 1812 р., в якій брали участь дві країни або в 1770-х рр.: Британія та її колишні тринадцять колоній, Британія побоювалася, що її торгівля з Північною та Південною Америкою опиниться під загрозою, якщо інші європейські держави не були заблоковані від подальшої колонізації так званого Нового Світу, а занепокоєність Америки Іспанією та територіальними амбіціями Росії в півкулі згуртувала ці дві країни [12]. Британський міністр закордонних справ Джордж Каннінг запропонував спільну британсько-американську декларацію про заборону майбутньої

колонізації Латинської Америки. Хоча навіть на початку республіки існувала американська тенденція «діяти поодино», було також визнання симбіотичних стосунків між ними. Обидві країни цінують взаємну вигоду від відносин, але в той же час, зрештою, ставлять свої особисті інтереси на перше місце. Прикладом цього є позиція адміністрації США проти Brexit і негативною реакцією Великобританії на рішення США вивести війська з Афганістану без консультацій з керівництвом Великобританії.

«Особливі стосунки» Великої Британії зі Сполученими Штатами були наріжним каменем її політичного впливу в НАТО. Як одна з провідних військових держав НАТО та ключовий союзник США, Британія часто виступала в якості мосту між Європою та Північною Америкою. Ці відносини дозволили Великій Британії формувати політику НАТО, зокрема щодо ключових питань безпеки, де лідерство США є важливим. Співпраця між американськими та британськими військовими не має собі рівних не лише у відносинах США з іншими державами. Жодна інша держава не бере щоденної участі в плануванні та підготовці операцій, як Великобританія зі Сполученими Штатами. Сполучені Штати не мають найближчого союзника, ніж Велика Британія. Після закінчення Американської революції в 1783 р. Сполучене Королівство офіційно визнало незалежність Америки, а в 1785 р. дві країни встановили дипломатичні відносини. Окрім короткої перерви у відносинах під час війни 1812 р., Сполучені Штати та Велика Британія залишалися тривалими партнерами та союзниками [35]. Тісні відносини між Сполученими Штатами та Сполученим Королівством відображають спільні демократичні ідеали та цінності, які зміцнюються завдяки співпраці в політичних, безпекових та економічних питаннях. Разом з іншими союзниками по НАТО Сполучені Штати та Великобританія тісно співпрацюють у боротьбі з тероризмом, припиненні розповсюдження зброї масового знищення та забезпеченні регіональної безпеки. Сполучені Штати та Сполучене Королівство тісно координують свою роботу, щоб відповісти на небезпечні та дестабілізуючі дії Москви, які загрожують безпеці та

підривають демократичні свободи та інститути, включаючи війну Росії проти України, втручання у вибори, кібератаки, використання хімічної зброї, використання корумпованих довірених осіб та порушення прав людини. У вересні 2021 р. Сполучені Штати, Австралія та Велика Британія підписали угоду про партнерство в галузі безпеки між Австралією, Великою Британією та Сполученими Штатами Америки (AUKUS), що ще більше зміцнило співпрацю між союзниками у сфері безпеки. Сполучені Штати підтримують мирний процес і децентралізовані політичні інститути в Північній Ірландії та заохочують реалізацію Белфастської угоди 1998 р., укладеної за посередництва США, також відомої як Угода Страсної п'ятниці. Сполучені Штати та Сполучене Королівство зберігають і зміцнюють історичні зв'язки між двома націями через освітній, культурний і професійний обмін і можливості розвитку.

Будучи одним із трьох членів НАТО, які мають ядерну зброю, поряд із Сполученими Штатами та Францією, ядерне стримування Британії відіграє центральну роль у стратегії колективної оборони НАТО. Незалежний ядерний арсенал Сполученого Королівства, розміщений на борту підводних човнів класу «Авангард», інтегрований у загальну ядерну позицію НАТО. Це надає Британії унікальний статус в Альянсі та гарантує, що вона залишається критично важливим гравцем у прийнятті стратегічних рішень НАТО. Ядерний внесок Великої Британії також надав їй значний вплив на дискусії в НАТО щодо контролю над озброєннями, роззброєння та ролі ядерної зброї в майбутній стратегії Альянсу [42]. Сила ядерного стримування Великої Британії є не лише національним надбанням; це наріжний камінь стратегії колективної оборони НАТО.

Важливість ядерного потенціалу Великобританії підкреслила й Комісія зі стратегічної позиції США. У своїй вичерпній доповіді Комісія підкреслила критичну роль ядерних сил Великої Британії у збереженні позиції стримування НАТО. У звіті прямо зазначається: «Сполучене Королівство та Франція надають важливі ядерні сили, які сприяють Альянсу НАТО.

Сполучене Королівство, зокрема, сприяє стримуванню та ускладнює планування супротивника своїм незалежним ядерним арсеналом». Ця оцінка підкреслює, як засоби стримування підводних човнів Великобританії збільшують довіру до ядерної політики НАТО та створюють додаткові стратегічні виклики для потенційних супротивників. Прем'єр-міністр Кейр Стармер неодноразово наголошував на важливості збереження ядерного стримування Великобританії. У одній промові він заявив: «Сильний, модернізований ядерний потенціал – це не лише опора нашої національної оборони – це основа нашої відданості НАТО та глобальній безпеці». Ця чітка позиція колишнього лідера опозиції підкреслює міжпартійну підтримку ядерної модернізації у Великобританії. Зобов'язання щодо ядерної модернізації було підкріплено Інтегрованим оглядом безпеки, оборони, розвитку та зовнішньої політики Великобританії 2021 р. [45]. Сполучене Королівство ставить серйозно до участі в колективній обороні НАТО та до свого арсеналу ядерного стримування, тому країна докладает значних зусиль, щоб удосконалюватися та забезпечувати високий рівень можливостей своєї армії.

Висновок до Розділу 2

Велика Британія відіграє значну роль в НАТО завдяки своїй постійній участі. Роль Великої Британії в НАТО була як ключовою, так і трансформаційною з моменту заснування Альянсу в 1949 р. Як член-засновник Великобританія не лише допомогла створити основу для колективної безпеки після Другої світової війни, але й постійно виступала за єдиний підхід для вирішення як історичних, так і нових загроз. Протягом холодної війни стратегічний військовий потенціал Британії в поєднанні з її силами ядерного стримування робив її ключовим гравцем у стримуванні радянської агресії та забезпеченні оборони Європи. В епоху після холодної війни Велика Британія адаптувала свій внесок, щоб відобразити мінливий характер загроз безпеці. Беручи активну участь в операціях під керівництвом НАТО на Балканах, в Афганістані та Лівії, Великобританія продемонструвала свою відданість врегулюванню кризових ситуацій і гуманітарному втручання, зміцнюючи роль НАТО в глобальній стабільності. Ці внески не лише продемонстрували британську військову доблесть, але й підкреслили її дипломатичний вплив в Альянсі, дозволивши Великій Британії формувати стратегічні цілі та оперативні пріоритети НАТО.

Тісні стосунки Великої Британії зі Сполученими Штатами були наріжним каменем її впливу в НАТО. Діючи як міст між Європою та Північною Америкою, Британія сприяла критичному діалогу щодо оборонної політики, сприяючи згуртованому трансатлантичному партнерству. Це партнерство має життєво важливе значення для ефективності НАТО, особливо тому, що Альянс стикається зі складними викликами, такими як тероризм, кіберзагрози та геополітична напруга з такими країнами, як Росія та Китай. Крім того, відданість Британії модернізації та адаптації в рамках НАТО відображає її розуміння сучасної динаміки безпеки. Сполучене Королівство активно виступає за розвиток кіберзахисту, інтеграцію нових технологій і зосередження уваги на гібридних загрозах. Очолюючи

ініціативи, які підвищують готовність і стійкість НАТО, Британія забезпечила збереження актуальності Альянсу в багатополярному світі, що стає все більш багатополярним. Оскільки світова безпека продовжує розвиватися, вплив Великої Британії в НАТО матиме вирішальне значення для подолання викликів і формування майбутнього Альянсу. Використовуючи свій військовий потенціал, дипломатичні відносини та історичний досвід, Велика Британія готова відігравати центральну роль у забезпеченні того, щоб НАТО залишалася надійною та ефективною силою колективної оборони.

РОЗДІЛ 3. ЗНАЧЕННЯ ОБ'ЄДНАНОГО КОРОЛІВСТВА В НАТО

3.1 Участь в колективній обороні Альянсу

Велика Британія була ключовим гравцем у структурі колективної оборони НАТО з моменту заснування Альянсу в 1949 р. Її внесок охоплює військовий потенціал, стратегічне лідерство та активну участь у спільних операціях, що все підкреслює її відданість принципу колективної безпеки, закріпленому в статті 5 Договору про НАТО. У документі оборонного командування від 2023 р. підкреслюється важливість НАТО для безпеки Великобританії та зобов'язання Збройних сил підтримувати європейську безпеку. Армія зосереджена на роботі з партнерами, щоб стримувати Росію та сприяти зміцненню регіональної безпеки, чого не бачили з часів холодної війни. Крім того, все ще існує сильне політичне бажання Великобританії бути відданим глобальним зусиллям, відіграючи роль у ширших операціях по всьому світу, про що свідчать постійні виклики на Близькому Сході, де підрозділи Королівського флоту та Королівських ВПС брали участь в операціях проти повстанці в Ємені.

Під час холодної війни країни-члени НАТО мали великі збройні сили, готові відповісти на потенційне вторгнення Варшавського договору. У мирний час британська армія мала приблизно 55 000 солдатів за підтримки приблизно 12 000 військовослужбовців Королівських ВПС, які постійно базувалися в Західній Німеччині, щоб забезпечити формування корпусу, побудованого навколо кількох бронетанкових дивізій, чисельність яких могла бути швидко збільшена у разі загрози війни [1]. Ці сили були у високій готовності відповісти на напад і могли бути мобілізовані за кілька днів або навіть годин, у міру зміни загрози. Наприкінці холодної війни в 1991 р. відбулося швидке скорочення цих сил, оскільки загроза змінилася і Варшавський договір був розпущений. Рівні готовності НАТО впали, а

збройні сили були скорочені, оскільки прийшов «дивіденд миру». 1 січня 2024 р. Велика Британія стала провідною країною, що надала сили швидкого реагування для Об'єднаної оперативно-тактичної групи дуже високої готовності (VJTF), призначивши 7-му легку механізовану бригаду бойової групи британської армії як основу швидкого реагування сил НАТО. Це важливе зобов'язання Великої Британії, яке підкреслює важливість НАТО в центрі британської оборонної політики. Але до саміту НАТО 2014 р. погіршення міжнародної ситуації означало, що Альянс створив сили дуже високого рівня готовності для надання можливостей швидкого реагування, які можна було швидко розгорнути як засіб стримування та підтримку союзників. Наприклад, країни Балтії мають сухопутні кордони з Росією, побоюючись, що будь-яке вторгнення може швидко захопити ці малі держави. Якщо атака здається неминучою, тоді VJTF може надати сили, які можуть швидко розгорнутися для зміцнення оборони, стримування атаки та чіткого повідомлення про те, що атака на одного члена НАТО є атакою на всіх.

VJTF нараховує близько 20 000 осіб, основну частину яких становить сухопутна бригада чисельністю 5 000 осіб, яку можна розгорнути протягом декількох днів після прийняття рішення [3]. Сили також підтримують інші засоби високої готовності, включаючи сили спеціальних операцій, підтримку з повітря, військові кораблі та інші засоби підтримки. Для британської армії, після десятиліть невизначеності після закінчення холодної війни щодо ролі армії, відродження російської загрози НАТО створює переконливе бачення майбутньої армії. Це не означає, що Велика Британія вважає війну з Росією ймовірною, але це є орієнтиром для планування: якщо британська армія навчена, оснащена та здатна проводити успішні оборонні операції проти російської армії, вона, ймовірно, зможе зробити те саме проти інших менш дієвих загроз. Швидка зміна ситуації з безпекою в Європі означає, що британська армія зараз зосереджена на наданні підтримки союзникам по НАТО, особливо в Балтійському регіоні. У 2022 р. британська армія провела

операцію, надіславши 8 000 військовослужбовців і десятки танків, бойових машин піхоти та самохідних гармат у 25 різних європейських країнах, щоб допомогти побудувати глибші оперативні відносини. Відтоді ці навчання тривають, і тепер війська постійно дислокуються в Балтиці разом з іншими партнерами по НАТО, щоб сприяти регіональній безпеці та стримувати російську агресію. Зобов'язання 7 бригади як керівництва VJTF є ще одним прикладом постійного військового лідерства Великобританії в НАТО.

Операція ВІЛОХІ є внеском Сполученого Королівства в місію НАТО з контролю за повітрям у Балтії, яка забезпечує протиповітряний захист країн-членів НАТО в Балтійському регіоні – Естонії, Латвії та Литви – оскільки вони не мають власних сил ППО. Операція спрямована на вирішення проблем безпеки цих балтійських держав, зокрема у відповідь на активізацію російської військової діяльності в регіоні після анексії Криму в 2014 р. та подальшої напруженості. Операція ВІЛОХІ передбачає чергування літаків Королівських ВПС Великобританії (RAF) для контролю повітряного простору на східних кордонах НАТО. Ця операція забезпечує колективну оборону НАТО в Балтійському регіоні, стримуючи та перехоплюючи будь-які несанкціоновані або потенційно ворожі повітряні вторгнення. Операція служить заходом заспокоєння для країн Балтії, демонструючи солідарність НАТО та відданість безпеці всіх держав-членів, особливо тих, які географічно розташовані найближче до Росії. Сполучене Королівство надає реактивні літаки «Eurofighter Typhoon», які є частиною сил швидкого реагування RAF. Ці реактивні літаки мають високу здатність до швидкого перехоплення, ведення розвідки та ведення бою повітря-повітря. Британські літаки дислокуються на авіабазі Шяуляй у Литві, одному з головних центрів, які використовуються союзниками по НАТО для виконання місій повітряного контролю в Балтії. Розгортання супроводжують ротаційні загоны персоналу RAF, інженерів і допоміжного персоналу [15]. Операція ВІЛОХІ часто передбачає перехоплення російських військових літаків, які наближаються або входять у повітряний простір НАТО без належної

ідентифікації чи зв'язку. Ці місії допомагають підтримувати цілісність повітряного простору НАТО та перешкоджають провокаційним або агресивним діям Росії в регіоні. Операція ВІЛОХІ є чіткою демонстрацією прихильності Великої Британії колективній обороні НАТО, як зазначено у статті 5 Північноатлантичного договору. Беручи участь у Baltic Air Policing, Велика Британія відіграє вирішальну роль у зміцненні безпеки найсхідніших членів Альянсу та сприяє загальній стабільності в регіоні в умовах загострення напруженості з Росією. Завдяки цій операції Сполучене Королівство не лише робить військовий внесок, але й зміцнює дипломатичні та безпекові зв'язки з країнами Балтії, зміцнюючи позицію стримування та оборони НАТО в Європі.

Операція FORTIS відноситься до розгортання Сполученим Королівством ударної авіаносної групи 21 (CSG21), очолюваної HMS «Queen Elizabeth», в Індо-Тихоокеанському регіоні в 2021 р. Ця операція була однією з найбільш значущих розгортань британських ВМС у новітній історії та ознаменував повернення Великої Британії як великої військово-морської держави на світовій арені. Операція мала на меті продемонструвати силу, сприяти міжнародному партнерству та підтвердити прихильність Великої Британії міжнародному порядку, заснованому на правилах, особливо в регіоні, де зростає геополітична напруга. В операції FORTIS брали участь кілька держав-союзників. Серед союзників, залучених до CSG21, були Сполучені Штати (з літаками F-35 і військово-морськими засобами), Нідерланди (з HNLMS Evertsen), а також персонал з Австралії, Японії та інших країн-партнерів [17]. Операція підкреслила здатність Великої Британії тісно співпрацювати з союзниками, зокрема щодо інтеграції своїх сил із Корпусом морської піхоти США та союзниками по НАТО. Перед входом в Індо-Тихоокеанський регіон CSG21 брав участь у великих військових навчаннях із союзниками по НАТО в Середземномор'ї та на Близькому Сході, демонструючи прихильність Великобританії колективній обороні НАТО. Ударна група Carrier Strike Group пройшла через ключові стратегічні

водні шляхи, включаючи Південно-Китайське море та Тайванську протоку, підкреслюючи позицію Великобританії щодо збереження вільних і відкритих міжнародних вод. Операція FORTIS стала основною демонстрацією «нахилу» Великої Британії до Індо-Тихоокеанського регіону, стратегії, викладеної в Інтегрованому огляді безпеки, оборони, розвитку та зовнішньої політики Великобританії за 2021 р. Ця зміна відображає дедалі більшу увагу Великобританії до участі в цьому регіоні, де зростаючі сили, такі як Китай, кидають виклик існуючому міжнародному порядку. Розгортання демонструє повернення Великої Британії до глобальних військових операцій після Brexit, підтверджуючи її роль як ключового гравця на світовій арені та лідера у підтримці міжнародної безпеки та стабільності.

Корпус швидкого реагування Альянсу (ARRC) із Сполученим Королівством як центральним учасником відіграє ключову роль у можливостях швидкого розгортання та стратегії колективної оборони НАТО. Сполучене Королівство надає значну частину персоналу ARRC, причому британські солдати та офіцери утворюють ядро командної структури. Велика Британія відіграє вирішальну роль у забезпеченні матеріально-технічної та оперативної підтримки, необхідної для підтримки можливостей високої готовності ARRC [24]. Це включає транспорт, комунікаційну інфраструктуру та стратегічне планування. британські збройні сили регулярно беруть участь у широкомасштабних навчаннях НАТО, особливо в тих, які проводить ARRC, наприклад навчання «Steadfast Leda» і «Exercise Trident Juncture», які перевіряють здатність НАТО швидко реагувати на кризи. Протягом 1990-х років ARRC під британським керівництвом відігравала центральну роль у «Силах впровадження (IFOR)» і «Силах стабілізації (SFOR)» НАТО в Боснії. Британські війська відіграли важливу роль у нагляді за миротворчими зусиллями після боснійської війни. Одне з найважливіших розгортань ARRC під британським керівництвом було в Афганістані, де вони командували Міжнародними силами сприяння безпеці (ISAF) НАТО в 2006 р. Британські війська відіграли важливу роль в операціях по боротьбі з повстанцями та

розбудові афганських сил безпеки. Велика Британія брала активну участь у підготовці ARRC до керівництва зусиллями НАТО щодо колективної оборони. З огляду на зростаючі виклики безпеці, особливо після вторгнення Росії в Україну в 2022 р., британський внесок у готовність і оперативні можливості ARRC став більш важливим, ніж будь-коли. Участь Великої Британії в ARRC демонструє її непохитну відданість стратегіям колективної оборони та швидкого реагування НАТО.

Посилена пильність (EVA) – це ініціатива НАТО, започаткована у відповідь на ескалацію занепокоєння безпекою після вторгнення Росії в Україну в лютому 2022 р. Вона розроблена для зміцнення оборонної позиції НАТО на її східному фланзі шляхом збільшення присутності та готовності війська союзників у вразливих районах, зокрема у Східній Європі. Участь Великобританії в цій діяльності демонструє її вирішальну роль у зусиллях НАТО щодо колективної оборони та стримування. Сполучене Королівство розгорнуло значні сухопутні сили в країнах Східної Європи в рамках EVA, роблячи внесок у «Бойові групи НАТО», розміщені в таких країнах, як Естонія, Польща та Литва. Ці британські війська працюють разом із силами інших держав-членів НАТО, щоб посилити стримування та забезпечити можливості швидкого реагування. Велика Британія надіслала сучасне військово-обладнання для підтримки місії EVA, зокрема бронетехніку, артилерію та системи ППО. Це включає танки Challenger 2, бойові машини піхоти Warrior і самохідні гаубиці AS90 [28]. Велика Британія взяла на себе обов'язки командування в рамках певних операцій EVA. Наприклад, британські офіцери керували операцією під назвою «Посилена передова присутність» (eFP) НАТО в Естонії, ключовим компонентом ініціативи EVA. Ця керівна роль підкреслює стратегічне значення Сполученого Королівства в плануванні та здійсненні оборонних заходів НАТО. Розгортання Королівських військово-повітряних сил (RAF) також відіграє вирішальну роль у EVA, британські винищувачі регулярно беруть участь у повітряному патрулюванні над Східною Європою в рамках місії НАТО «Air Policing». Це

забезпечує повітряне спостереження та стримування будь-яких потенційних повітряних загроз. Участь Великобританії в EVA є критично важливим компонентом стратегії стримування НАТО проти Росії. Маючи передовий військовий потенціал і сили швидкого розгортання, Велика Британія відіграє ключову роль у демонстрації колективної рішучості НАТО захищати своїх держав-членів від будь-якої потенційної російської агресії. Зусилля Великої Британії в рамках EVA зміцнюють зобов'язання НАТО щодо колективної оборони за статтею 5. Спрямовуючи значні військові ресурси в Східну Європу, Велика Британія гарантує, що НАТО не тільки здатне стримувати агресію, але й у разі необхідності встановити ефективну оборону. Участь Великої Британії в Enhanced Vigilance Activity (EVA) є ключовим елементом її внеску в зусилля НАТО щодо колективної оборони перед обличчям зростаючих загроз з боку Росії. Маючи сухопутні сили, повітряні сили та військово-морські засоби, Великобританія відіграє провідну роль в обороні НАТО у Східній Європі.

Постійні морські групи НАТО (SNMG) є невід'ємною частиною операцій НАТО з безпеки на морі, забезпечуючи постійну присутність ВМС у різних стратегічних водах. Сполучене Королівство, як видатний член НАТО з міцними військово-морськими традиціями, було активним учасником цих груп, надаючи як керівництво, так і передові військово-морські засоби. Великобританія регулярно надає кораблі для присутності НАТО в Балтійському морі через SNMG1 [29]. Ці дислокації мають вирішальне значення для стримування російської агресії та забезпечення безпеки північно-східних членів НАТО, таких як країни Балтії та Польща. Британські військові кораблі також брали участь у морських операціях НАТО в Чорному морі, особливо після посилення напруженості після анексії Росією Криму. Це розгортання служить стримуючим фактором проти подальшої агресії та зміцнює відданість НАТО захисту свого східного флангу. Як острівна держава з довгою військово-морською історією Великобританія має величезний досвід морських операцій. Цей досвід є

значним активом для НАТО, особливо в таких сферах, як протиповітряна оборона, протичовнова боротьба та логістична підтримка. Сучасні кораблі та системи Королівського флоту, такі як Есмінці типу 45 і підводні човни класу Astute, надають НАТО найсучасніші можливості. Участь Великої Британії приносить морським силам НАТО високоякісні технології та оперативну досконалість. Участь Великої Британії в постійних морських групах НАТО підкреслює її ключову роль у стратегії морської безпеки Альянсу.

Навчання Cold Response – це масштабні багатонаціональні військові навчання, які проводить Норвегія, зосереджені на війні в Арктиці. У них беруть участь країни-члени НАТО та партнери, і Велика Британія відіграє значну роль у цих навчаннях. Королівська морська піхота займає центральне місце в участі Британії в Cold Response. Спеціалізуючись на війні в холодну погоду, 3-тя бригада командос регулярно відправляється в Норвегію для цих навчань. Їх роль включає десантні операції, гірську війну та спільні навчання з союзниками по НАТО. Королівські морські піхотинці особливо добре підготовлені до арктичних умов, оскільки десятиліттями тренувалися в Норвегії. Їхній досвід у виживанні в холодну погоду, навігації та бойових діях у гірській місцевості є неоціненним під час Cold Response [34]. Британські сили тісно співпрацюють із союзниками по НАТО під час навчань, покращуючи оперативну сумісність, обмінюючись тактикою та навчаючись інтегрувати різні військові можливості в умовах холодної погоди. Cold Response підкреслює зростаючу важливість Арктики як стратегічного регіону через її природні ресурси, нові судноплавні шляхи та близькість до Росії. Участь Британії демонструє її зобов'язання забезпечити безпеку північного флангу НАТО та захистити своїх арктичних союзників. У навчаннях 2022 Cold Response, які були найбільшими за кілька років, Великобританія залучила понад 3000 особового складу. Це включало поєднання Королівської морської піхоти, підрозділів британської армії, повітряних і військово-морських сил. 3-тя бригада командос керувала десантними та наземними операціями разом із силами інших членів НАТО.

Кораблі Королівського флоту, включно з HMS Albion, десантним кораблем, підтримкою висадки та навчанням берегової оборони. Реактивні літаки ВПС Тайфун брали участь у навчаннях протиповітряної оборони, а вертольоти ВПС надавали істотну матеріально-технічну підтримку британським сухопутним силам. Участь Великої Британії в навчанні Cold Response є життєво важливою демонстрацією прихильності Великої Британії стратегії оборони НАТО в Арктиці.

Навчання Swift Response – це багатонаціональні військові навчання, зосереджені на повітрі, за участю сил НАТО та країн-партнерів. Він призначений для підвищення можливостей швидкого розгортання, покращення оперативної сумісності та перевірки здатності НАТО швидко реагувати на кризи в різних середовищах. Сполучене Королівство є ключовим учасником цих навчань, надаючи свої повітрянодесантні сили і сили швидкого реагування в рамках зусиль колективної оборони НАТО. Основним внеском Великобританії в Swift Response є 16 повітряно-штурмова бригада Combat Team. Будучи елітним повітрянодесантним підрозділом британської армії, 16-та повітрянодесантна бригада здатна швидко розгортатися та проводити швидкі повітрянодесантні операції. Цей підрозділ брав участь у кількох ітераціях Swift Response. Британський парашутно-десантний полк часто є центральною частиною участі Великобританії. Ці війська навчені виконувати місії з повітряного виведення, захоплювати та утримувати ключові об'єкти та працювати в координації з повітрянодесантними силами союзників [38].

Сполучене Королівство бере активну участь у повітрянодесантних операціях, де британські десантники здійснюють стрибки разом із союзниками по НАТО для забезпечення безпеки таких цілей, як аеродроми або стратегічні місця. Ці операції імітують швидке розгортання у відповідь на нові загрози або кризи. Британські війська тренуються разом із військами Сполучених Штатів, Німеччини, Італії, Польщі та інших союзників по НАТО. Основна увага приділяється покращенню оперативної сумісності між

повітрянодесантними підрозділами, координації повітряних операцій і виконанню спільних завдань у складних умовах. Британські офіцери часто відіграють провідну роль у структурі командування багатонаціональних підрозділів під час Swift Response, беручи участь у плануванні та виконанні складних операцій. Досвід Великобританії у спільних військових операціях дозволяє їй ефективно координувати дії з партнерами по НАТО. Беручи участь у Swift Response, Британія допомагає зміцнити стримувальну позицію НАТО, особливо у Східній Європі та Балтійському регіоні, де загроза потенційної агресії з боку противників, таких як Росія, є ключовою проблемою. Парашутно-десантний полк Великобританії та 16-та повітрянодесантна бригада є одними з найбоєздатніших повітрянодесантних сил НАТО. Їхня участь у Swift Response демонструє елітні повітрянодесантні можливості Великої Британії та її готовність швидко поширювати потужність на європейські території. У навчаннях 2022 Swift Response Велика Британія зіграла значну роль у повітрянодесантних операціях у кількох регіонах, включаючи Балкани та Балтійські країни [46]. Британські десантники здійснили спільні стрибки з військами США, Італії та Німеччини, продемонструвавши оперативну сумісність підрозділів швидкого реагування НАТО.

Участь Великої Британії в колективній обороні НАТО характеризується значним військовим внеском, оперативним лідерством і непохитною відданістю принципам колективної безпеки. Оскільки НАТО стикається з новими викликами в складному геополітичному ландшафті, роль Великобританії залишатиметься важливою для забезпечення ефективності та згуртованості Альянсу. Використовуючи свій військовий потенціал і дипломатичний вплив, Велика Британія продовжує відігравати важливу роль у зміцненні структури колективної оборони НАТО, захищаючи мир і безпеку в євроатлантичному регіоні.

3.2 Внесок в стратегічні концепції НАТО

Сполучене Королівство відіграло вирішальну роль у формуванні стратегічних концепцій НАТО з моменту заснування Альянсу в 1949 р. Військова сила, дипломатичний вплив і геополітичне становище Великобританії зробили її ключовим учасником місії НАТО щодо колективної оборони, врегулювання криз і кооперативної безпеки. Сполучене Королівство зробило значний внесок у перші чотири секретні стратегічні концепції НАТО, прийняті між 1949 і 1969 рр. Ці стратегії мали на меті сформувавши політику колективної оборони та військову позицію НАТО на початку періоду Холодної війни. Роль Британії була вирішальною у впливі на ці ранні стратегії через її значний військовий потенціал, геополітичне положення та дипломатичний вплив.

Внесок Великобританії в стратегію «Масової відплати» НАТО в 1949 р. був вирішальним у формуванні першої оборонної політики Альянсу. Сполучене Королівство відіграло значну роль у створенні основи підходу НАТО до колективної безпеки, допомагаючи забезпечити захист Західної Європи від радянської експансії. Британія рішуче підтримала створення НАТО як засобу стримування радянської агресії. Разом зі Сполученими Штатами Британія була рушійною силою Північноатлантичного договору. Стаття 5 договору, яка зобов'язує всіх членів захищати будь-якого союзника під ударом, відображала віру Британії в систему колективної безпеки для захисту Заходу. Стратегічне положення Великої Британії як острівної держави та її близькість до континентальної Європи зробили її життєво важливою частиною перших оборонних планів НАТО. Британські військові бази, зокрема у Великій Британії та Німеччині, стали ключовими центрами операцій НАТО [18]. Ці бази були критично важливими для розгортання як звичайних сил, так і ранніх ядерних можливостей під час холодної війни.

Сполучене Королівство надало значну частину звичайних військових сил НАТО в цей ранній період. Британські війська були розміщені в ключових місцях, особливо в Західній Німеччині, де вони відігравали

передову роль у захисті Європи від потенційного радянського вторгнення. BAOR була основним компонентом сухопутних сил НАТО в Європі. RAF надали НАТО значну повітряну силу, сприяючи ранній стратегії протиповітряної оборони Альянсу. Британський королівський флот також відігравав вирішальну роль у забезпеченні безпеки Північної Атлантики, забезпечуючи захист життєво важливих ліній постачання між Північною Америкою та Європою в разі конфлікту з Радянським Союзом. Британія разом із Сполученими Штатами була ключовим гравцем у формуванні політичної та військової структури НАТО. Британські дипломати та військові лідери допомогли визначити початкові стратегії НАТО щодо стримування, наголошуючи на необхідності єдиного фронту проти радянських загроз.

Британія також відіграла важливу роль в організації командної структури НАТО. Внесок Великобританії в першу стратегію в 1949 р. зосереджувався на її військовій силі, стратегічній географії та лідерстві у розробці колективної оборони Альянсу. Її зобов'язання захищати Європу як за допомогою звичайних сил, так і за допомогою стратегічного позиціонування військових активів відіграло значну роль у створенні НАТО як надійного стримувального фактору радянського експансіонізму.

У 1952 р. НАТО прийняла свою другу стратегічну концепцію, відому як «Масована відплата» в оновленому вигляді, яка була побудована на ядерному стримуванні. НАТО декларувало, що будь-яка агресія проти країн Альянсу отримає масовану ядерну відповідь від США. Хоча на той час Велика Британія ще не мала великого власного ядерного арсеналу (першу ядерну бомбу Британія випробувала в 1952 р.), вона активно підтримувала американську політику масованої ядерної відповіді. Британія відіграла вирішальну роль у створенні та розміщенні систем раннього попередження та інфраструктури протиповітряної оборони НАТО [19]. RAF тісно співпрацювали зі збройними силами США у створенні інтегрованої системи протиповітряної оборони для захисту від потенційних повітряних атак на Західну Європу. Великобританія надала ключові авіабази для операцій

НАТО, особливо для стратегічних бомбардувальників США. Ці бази, розташовані по всій території Сполученого Королівства, займали центральне місце в ядерних можливостях НАТО під час Холодної війни. Хоча фокус стратегії НАТО протягом цього періоду був зміщений у бік ядерного стримування, Великобританія продовжувала надавати значні звичайні сили. Британські сили, дислоковані в Західній Німеччині, були ключовою частиною наземної оборони НАТО, допомагаючи захистити від можливого радянського вторгнення в Західну Європу. ВАОР залишалася основним компонентом звичайних сил НАТО, забезпечуючи можливість ефективної відповіді НАТО як на звичайні, так і на ядерні загрози. Британські офіційні особи тісно співпрацювали зі Сполученими Штатами, щоб гарантувати, що стратегія «Масової відплати» була підкріплена надійними військовими ресурсами та твердими дипломатичними зобов'язаннями. Великобританія відіграла важливу роль у балансуванні інтересів менших членів НАТО з домінуванням Сполучених Штатів у формуванні стратегічних концепцій. Тісне партнерство Британії зі Сполученими Штатами було важливим для ядерної стратегії. Сполучене Королівство та США співпрацювали у сфері технологій ядерної зброї, обміну розвідданими та військового планування.

У 1957 р. НАТО прийняла свою третю стратегічну концепцію, яку часто називають стратегією «Нового погляду», перейшовши від попередньої стратегії «Масової відплати» до більш тонкого підходу, який допускав поєднання звичайної та ядерної відповіді на агресію [20]. До 1957 р. Великобританія розробила власний незалежний ядерний стримуючий засіб, що стало важливим внеском у стратегію ядерного реагування НАТО. Незалежний ядерний потенціал Великої Британії надав НАТО більше гнучкості, оскільки вона могла покладатися як на американські, так і на британські ядерні сили, ускладнюючи радянські стратегічні розрахунки. Британія підтримала перехід до більш гнучкої стратегії, яка дозволяла використовувати звичайні сили поряд із ядерним стримуванням. Британські лідери визнали ризики, пов'язані з покладанням виключно на ядерну

відплату, і просували стратегію, яка дозволяла НАТО пропорційно відповідати на різні рівні агресії. Незважаючи на те, що Британія є ядерною державою, вона наголошувала на важливості збереження потужних звичайних сил. Тісне партнерство Великої Британії зі Сполученими Штатами залишалося ключовою опорою стратегічного розвитку НАТО. Велика Британія також тісно співпрацювала зі США щодо розробки та розгортання ракет. У 1958 р. Великобританія погодилася розмістити американські балістичні ракети середньої дальності «Тор», які були частиною ядерного стримування НАТО проти Радянського Союзу. Це посилювало роль Великої Британії в ядерній стратегії НАТО та зміцнювало можливості стримування.

У 1967 р. НАТО прийняла свою останню секретну стратегічну концепцію, також відому як «Гнучке реагування». Ця стратегія ознаменувала значний відхід від стратегії «Масової відплати», спрямовану на забезпечення більш адаптивної та поступової відповіді на потенційну агресію. Замість того, щоб відповідати лише масованим ядерним ударом, гнучке реагування НАТО дозволяло використовувати конвенційні сили, а потім стратегічні ядерні сили, якщо це необхідно. Внесок Великої Британії в цю стратегію був вирішальним у формуванні еволюції оборонної позиції Альянсу. Британія була рішучим прихильником стратегії гнучкого реагування, приєднуючись до її прагнення більш зваженого та реалістичного підходу до оборони НАТО [21]. Британські політики, особливо під керівництвом прем'єр-міністра Гарольда Вільсона, усвідомлювали небезпеку ядерної стратегії «все або нічого» і бачили в гнучкому реагуванні спосіб забезпечити НАТО більш надійним засобом стримування радянської агресії. Стратегія надала НАТО можливість пропорційно реагувати на різні рівні конфлікту, дозволяючи Альянсу задіювати всі сили лише за необхідності. Підтримка Великої Британії допомогла НАТО прийняти цей більш складний підхід до захисту. У 1962 р. Британія та США підписали Нассауську угоду про доступ Британії до американських ядерних ракет, укладена на Багамських Островах між президентом Сполучених Штатів Джоном Ф. Кеннеді та Гарольдом

Макмілланом, прем'єр-міністром Сполученого Королівства, щоб покласти край кризі Скайболт. Британія забезпечила важливе політичне та дипломатичне лідерство під час ухвалення стратегії «Гнучкого реагування». Британські офіційні особи тісно співпрацювали зі своїми американськими колегами, щоб переконатися, що стратегія збалансувала як ядерний, так і звичайний потенціал, уникаючи ризику негайної ядерної ескалації. Британський уряд також відіграв ключову роль у тому, щоб члени НАТО, особливо європейські держави, залишалися відданими новій стратегічній доктрині. Дипломатичні зусилля Великої Британії допомогли досягти консенсусу в НАТО щодо прийняття та впровадження «Гнучкого реагування». Британія продовжувала інвестувати в оборонні технології та інновації протягом цього періоду, що посилювало загальний військовий потенціал НАТО. Наприклад, британські збройні сили брали участь у розробці та розгортанні нових ракетних систем, а також у розвитку військового зв'язку та розвідки, що було важливим для успіху стратегії «Гнучкого реагування». Велика Британія також брала участь у колективних зусиллях НАТО з досліджень і розробок, роблячи внесок у технологічні вдосконалення, які дозволили силам НАТО діяти ефективніше як у звичайних, так і в ядерних умовах. Проактивна участь Великої Британії в цих ранніх стратегічних концепціях заклала основу для довгострокової структури колективної оборони НАТО та зміцнила роль Британії як ключового гравця у військових і дипломатичних зусиллях НАТО.

Велика Британія відігравала ключову роль у формуванні стратегічного напрямку НАТО протягом сучасної історії організації. Будучи одним із членів-засновників Альянсу та провідною військовою державою, Сполучене Королівство постійно впливало на реагування НАТО на нові глобальні загрози. Період після Холодної війни приніс значні зміни в геополітичний ландшафт, і участь Великобританії в розробці стратегій НАТО в 1991, 1999, 2010 і 2022 рр. відображає її відданість колективній безпеці та адаптації Альянсу до нових викликів [22]. Від адаптації до розпаду Радянського Союзу

в 1991 р., вирішення конфліктів на Балканах у 1999 р., реагування на зростання тероризму та кіберзагроз у 2010 р. та протидії російській агресії у 2022 р. Велика Британія була в авангарді стратегічної еволюції НАТО. Кожна з цих стратегій підкреслює проактивний підхід Британії до забезпечення того, щоб НАТО залишалася гнучкою, модернізованою та здатною реагувати як на звичайні, так і на нетрадиційні загрози.

Велика Британія відіграла значну роль у формуванні Стратегічної концепції НАТО 1991 р. Британія була рішучим прихильником трансформації НАТО від оборонної позиції часів Холодної війни до позиції, зосередженої на управлінні новими загрозами безпеці в пострадянському світі. Велика Британія підтримала перехід НАТО до врегулювання криз, миротворчості та безпеки на основі співпраці, зокрема через свій досвід у міжнародній дипломатії та військових операціях. Британське керівництво схвалило кроки НАТО щодо вирішення проблем регіональної нестабільності, етнічних конфліктів і потенційного розповсюдження зброї масового знищення, визнаючи це ключовими загрозами в умовах після холодної війни. Сполучене Королівство відіграло ключову роль у дискусіях щодо ядерної політики в НАТО. Незважаючи на те, що сама Великобританія зберегла свій незалежний засіб ядерного стримування, вона підтримала рішення Альянсу зменшити залежність від ядерних сил у стратегії 1991 р., що відображає більш широкі зусилля з роззброєння в Європі після Холодної війни.

Британський уряд підтримав ідею збереження надійного ядерного стримування, але виступав за його збереження на мінімальному рівні, узгоджуючи з метою НАТО скоротити ядерні сили, зберігаючи їх як засіб стримування. Британія була одним із найрішучіших прихильників розширення НАТО для залучення колишніх країн Варшавського договору та держав, що не є членами. Вона підтримувала такі ініціативи, як програма Партнерство заради миру в 1994 р., яка мала на меті сприяти співпраці між НАТО та країнами Східної Європи [23].

Британська дипломатія відіграла ключову роль у відносинах НАТО з колишніми радянськими державами та іншими потенційними партнерами, сприяючи довгостроковій стратегії безпеки Європи за допомогою більш інклюзивного підходу. Британія наполягала на реструктуризованих, більш мобільних силах НАТО, здатних реагувати на різноманітні загрози, особливо у врегулюванні криз і підтриманні миру. Досвід Великої Британії у швидкому розгортанні сил і міжнародних операціях вплинув на стратегію НАТО щодо посилення своїх звичайних можливостей. Акцент британських військових на гнучких, здатних до розгортання силах, як-от їхній внесок у багатонаціональні сили, сприяв розвитку готовності НАТО до швидкого реагування на кризи, відображаючи стратегічний відхід від широкомасштабних оборонних операцій. Британія, як постійний член Ради Безпеки ООН і провідна держава НАТО, зробила свій внесок у ширшу дипломатичну стратегію Альянсу в цей період.

Велика Британія відіграла ключову роль у формуванні політичної стратегії НАТО, сприяючи трансатлантичному співробітництву та допомагаючи керувати Альянсом через політичні зміни в Європі, включаючи возз'єднання Німеччини та розпад Радянського Союзу.

Стратегія НАТО 1999 р., ухвалена під час Вашингтонського саміту, виникла на вирішальному етапі епохи після Холодної війни, коли Альянс відзначав 50-ту річницю. Стратегія була розроблена для протидії загрозам, що виникли після розпаду Радянського Союзу, включаючи етнічні конфлікти, регіональну нестабільність і розповсюдження зброї масового знищення. Велика Британія відіграла значну роль у формуванні цієї стратегії, адаптуючись до нових викликів безпеці та розширення ролі НАТО. Вона була рішучим прихильником розширення НАТО за рахунок нових членів з Центральної та Східної Європи. Цей крок вважався важливим для стабілізації Європи після розпаду Радянського Союзу та забезпечення безпеки країн, які раніше перебували під радянським впливом. Приєднання Польщі, Угорщини та Чехії в 1999 р. стало важливою віхою в історії НАТО, і Великобританія

зіграла вирішальну роль у сприянні цьому процесу [30]. Військова участь Великої Британії на Балканах, особливо під час конфлікту в Косово, мала велике значення у формуванні нової стратегічної спрямованості НАТО на врегулювання криз і миротворчі операції. Велика Британія зробила значний внесок у втручання НАТО у війну в Косово як дипломатичними, так і військовими зусиллями, що призвело до успішної повітряної кампанії під проводом НАТО проти сербських сил. Це втручання підкреслило нову роль НАТО в управлінні регіональними конфліктами та запобіганні етнічному насильству.

Стратегія 1999 р. ознаменувала перехід від акценту НАТО часів Холодної війни на колективну оборону до ширшого підходу, який включав врегулювання криз, підтримку миру та реагування на нові виклики безпеці, такі як тероризм і розповсюдження зброї масового знищення. Британія рішуче підтримала цю стратегічну зміну, наголошуючи на важливості гнучкості та готовності реагувати на широкий спектр загроз безпеці, особливо тих, що знаходяться за межами традиційних кордонів НАТО. Британія також відігравала провідну роль у сприянні співпраці НАТО з Європейським Союзом у питаннях оборони, зокрема шляхом розвитку ESDI в рамках НАТО. Ця ініціатива була спрямована на покращення європейського військового потенціалу, зберігаючи першість НАТО в колективній обороні. Стратегія 1999 р. також робила сильний наголос на модернізації військового потенціалу НАТО та покращенні структури його сил. Велика Британія сприяла цьому, інвестуючи в модернізацію власних збройних сил і заохочуючи інших членів НАТО посилювати свій військовий потенціал. Це включало просування концепції «здатності до розгортання».

Стратегія НАТО 2010 р., відома як «Стратегічна концепція оборони та безпеки членів Організації Північноатлантичного договору», була прийнята на Лісабонському саміті та стала критичним моментом в еволюції НАТО. Цю стратегію було створено для протидії викликам безпеці XXI ст., включаючи тероризм, кіберзагрози та розповсюдження зброї масового знищення. Велика

Британія, як одна з провідних військових держав НАТО, рішуче підтримувала збереження основної місії НАТО щодо колективної оборони згідно зі статтею 5 Договору НАТО [36]. Незважаючи на нові загрози, Британія наголошувала на важливості традиційних оборонних можливостей і стримування, особливо на тлі все більш наполегливих дій Росії після війни в Грузії 2008 р. Велика Британія була активним прихильником модернізації НАТО у відповідь на нові, нетрадиційні загрози, такі як тероризм і кібератаки.

Сполучене Королівство підтримало реформи, які посилили б можливості швидкого реагування НАТО, включно зі створенням більш придатних для розгортання та стійких сил. До 2010 р. участь НАТО в Афганістані була на піку. Сполучене Королівство було одним із найбільших учасників Міжнародних сил сприяння безпеці під проводом НАТО (МССБ) в Афганістані та відіграло провідну роль у формуванні стратегії НАТО щодо передачі відповідальності за безпеку афганським силам. Британія була віддана тому, щоб зусилля НАТО в Афганістані були узгоджені з більш широкими цілями міжнародної безпеки та стабільності.

Стратегія 2010 р. наголошувала на важливості глобального партнерства НАТО, і Велика Британія була рішучим прихильником цього підходу. Вона підтримувала співпрацю НАТО з країнами, що не є членами Альянсу, і міжнародними організаціями, включаючи ЄС, ООН і регіональних партнерів. Велика Британія вважала ці партнерства важливими для вирішення проблем глобальної безпеки, особливо в регіонах за межами традиційної зони відповідальності НАТО. Стратегія 2010 р. вперше передбачала комплексну увагу до кібербезпеки. Будучи однією з провідних країн у сфері кіберзахисту, Британія була в авангарді підтримки НАТО для розвитку надійних можливостей для захисту від кібератак. Акцент Великої Британії на кібербезпеці допоміг НАТО сформувати реакцію на зростаючу загрозу кібервійни [41]. Велика Британія зіграла ключову роль у підтвердженні зобов'язань НАТО щодо ядерного стримування як основного компоненту

його стратегії оборони. Будучи однією з трьох ядерних держав Альянсу разом із США та Францією (див. додаток 3), Британія наголошувала на незмінній важливості ядерної зброї для стримування основних загроз, а також підтримувала зусилля щодо сприяння контролю над озброєннями та нерозповсюдженню.

Стратегія НАТО 2022 р., офіційно ухвалена на Мадридському саміті, була відповіддю на нові виклики безпеці, які породили вторгнення Росії в Україну, зростання напруженості з Китаєм та інші глобальні загрози, такі як кібервійна та зміна клімату. Будучи одним із найвпливовіших і найбоєздатніших у військовому відношенні членів НАТО, Сполучене Королівство відіграло центральну роль у формуванні цієї стратегії та в колективній відповіді Альянсу на ці небезпеки, що розвиваються. Після повномасштабного вторгнення Росії в Україну в 2022 р. НАТО повернулося до своєї основної місії колективної оборони, зосередившись на стримуванні російської агресії. Велика Британія відіграла провідну роль у цій зміні, закликаючи до посилення присутності НАТО на своєму східному фланзі, зокрема в країнах Балтії та Польщі. Вона підтримувала та сприяла посиленню передової присутності НАТО, розгортаючи війська в Естонії та надсилаючи військову техніку для зміцнення можливостей стримування НАТО. Військова допомога Великобританії Україні в умовах російської агресії була однією з найбільших серед країн НАТО. Велика Британія надала значну військову допомогу, включаючи сучасне озброєння, навчання для українських сил і підтримку розвідки. Ця активна роль у підтримці України зміцнила зобов'язання НАТО допомагати країнам-партнерам у захисті їхнього суверенітету та територіальної цілісності навіть без офіційного членства.

У відповідь на погрози Росії щодо ядерної ескалації Великобританія підтвердила свою відданість політиці ядерного стримування НАТО. Будучи одним із ядерних членів НАТО, Великобританія підтримувала ядерну позицію та брала участь у спільному плануванні, щоб гарантувати, що ядерне

стримування Альянсу залишається надійним і ефективним. Ядерний потенціал Сполученого Королівства, поряд із потенціалом США та Франції, залишається наріжним каменем загальної стратегії стримування НАТО [44].

Усвідомлюючи зростаючу загрозу кібератак і зростаючу важливість передових технологій у війні, Велика Британія відіграла ключову роль у сприянні зосередженню НАТО на кібербезпеці та нових технологіях у стратегії 2022 р. Сполучене Королівство є лідером у сфері кіберзахисту в НАТО, надаючи досвід і ресурси групам кіберреагування та підтримуючи розвиток спільних можливостей для протидії кіберзагрозам. Велика Британія також виступає за включення нових технологій, таких як штучний інтелект і автономні системи, в планування оборони. Стратегія НАТО до 2022 р. також розширила фокус Альянсу, включивши виклики, які створює Китай, зокрема в таких сферах, як кібершпигунство, економічний примус і нарощування військової сили. Велика Британія, яка вже назвала Китай «системним конкурентом», підтримала більш глобальну перспективу НАТО. Вона заохочувала тіснішу співпрацю між НАТО та її партнерами в Індо-Тихоокеанському регіоні, включаючи Австралію, Японію та Південну Корею, визнаючи, що виклики безпеці взаємопов'язані між регіонами.

Стратегія 2022 р. вперше включила зміну клімату як ключовий фактор у плануванні безпеки, визнаючи, що погіршення навколишнього середовища може загострити конфлікти та створити нові ризики для безпеки. Велика Британія, яка була активним прихильником вирішення проблеми зміни клімату на глобальній арені, підтримала цю ініціативу та допомогла просувати інтеграцію пов'язаних із кліматом ризиків у оборонні стратегії НАТО [47]. Внесок Великої Британії в стратегічні концепції НАТО був ключовим для успіху організації протягом усієї її історії.

Висновок до Розділу 3

Роль Великої Британії в НАТО була ключовою з моменту заснування Альянсу в 1949 р. Як один із членів-засновників НАТО, Британія постійно була ключовим рушієм стратегічного напрямку Альянсу, військового потенціалу та політичної згуртованості. Протягом десятиліть внесок Великої Британії в НАТО не лише зміцнив здатність організації захищатися від зовнішніх загроз, але й сформував її еволюцію у відповідь на глобальні виклики безпеці. Важливість Сполученого Королівства в НАТО можна оцінити за кількома критичними параметрами, включаючи військове лідерство, політичний вплив і стратегічне передбачення. Велика Британія є однією з найсильніших військових держав у НАТО, незмінно входить до списку держав-членів, які витрачають найбільше коштів на оборону. Його зобов'язання досягти цільових витрат НАТО на оборону у розмірі 2% ВВП, а часто й перевищити їх, підкреслює його лідерство у підтримці військової готовності Альянсу. Внесок Великої Британії у вигляді передового військового потенціалу, включно з її засобами ядерного стримування, гарантує, що НАТО залишається надійною силою колективної оборони.

Британія була в авангарді формування стратегічних концепцій НАТО, особливо в часи значних геополітичних змін. У 1990-х рр., коли закінчилася Холодна війна, Британія відіграла важливу роль у переміщенні уваги НАТО з колективної оборони проти Радянського Союзу на врегулювання криз і безпеку на основі співпраці. Цей перехід допоміг переосмислити мету НАТО у світі після Холодної війни та проклав шлях для його розширення до Центральної та Східної Європи. Політичний вплив Британії в НАТО виходить за межі її військового внеску. Будучи постійним членом Ради Безпеки ООН і ядерною державою, Велика Британія має значний дипломатичний вплив, який вона постійно використовує для сприяння єдності НАТО. Протягом усієї історії Альянсу Британія виступала як міст між Сполученими Штатами та Європою, забезпечуючи міцність

трансатлантичних відносин і те, що НАТО залишається головним механізмом колективної оборони в євроатлантичному регіоні. Непохитна відданість Великобританії принципу колективної оборони НАТО, закріпленому в статті 5 Північноатлантичного договору, підкреслює її важливість для Альянсу. Велика Британія постійно підтримує заходи, спрямовані на те, щоб НАТО була оснащена для захисту своїх членів від будь-якої загрози, будь-то звичайна військова агресія чи асиметричні загрози, такі як тероризм і кібератаки. Крім того, участь Великобританії в глобальних ініціативах НАТО, таких як антитерористичні операції, зусилля на морі та партнерство з країнами, що не входять до НАТО, демонструє її ширшу відданість глобальній безпеці. Акцент Великої Британії на зміцненні партнерства НАТО з країнами Індо-Тихоокеанського регіону, включаючи Австралію, Японію та Південну Корею, відображає визнання нею ролі НАТО у вирішенні глобальних викликів безпеці за межами Європи.

РОЗДІЛ 4. ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ У ВЗАЄМОДІЇ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ТА НАТО

4.1 Brexit та його вплив на взаємовідносини Великобританії та НАТО

До Brexit Британія відіграла вирішальну роль у формуванні та підтримці відносин між НАТО та ЄС. Велика Британія була однією з небагатьох країн, яка одночасно була головним членом ЄС і провідною державою НАТО. Це подвійне членство дозволило Британії діяти як так званий «міст» між двома організаціями, сприяючи більш гладкій співпраці з питань оборони та безпеки. Як видатний гравець у Спільній політиці безпеки та оборони (CSDP) НАТО та ЄС, Великобританія часто допомагала узгодити стратегічні пріоритети двох організацій, забезпечуючи взаємодоповнюючі зусилля в таких сферах, як врегулювання криз, підтримання миру та військова діяльність. Британія мала одну з найбільших і найбоєздатніших армій серед членів ЄС, що зробило значний внесок у обороноздатність як НАТО, так і ЄС. Сполучене Королівство було особливо важливим для НАТО через його ядерний потенціал, високі витрати на оборону та здатність поширювати військову міць у всьому світі [5]. Воно також відіграло важливу роль у оборонних місіях ЄС. Участь Великої Британії в оборонних зусиллях НАТО та ЄС посилила довіру та ефективність європейської оборони. Її прихильність до НАТО в поєднанні з її участю у військових операціях під керівництвом ЄС вважалися критично важливими для колективної безпеки Європи.

Тісні відносини Британії зі Сполученими Штатами зробили її ключовим трансатлантичним актором в ЄС. Сполучене Королівство часто відіграло провідну роль у забезпеченні міцних відносин між НАТО та ЄС, виступаючи за тіснішу співпрацю між європейськими оборонними зусиллями та цілями НАТО, особливо в умовах зовнішніх загроз, таких як російська агресія.

Британська дипломатія відіграла важливу роль у подоланні розривів між членами ЄС, які є противниками НАТО (наприклад, країни Східної Європи), і тими, хто виступав за більш автономні європейські механізми оборони (наприклад, Франція). Будучи прихильником як НАТО, так і європейської оборони, Велика Британія допомогла підтримувати обом організаціям узгодженість щодо стратегічних цілей. Сполучене Королівство відіграло значну роль у укладенні ключових угод, які формалізували співпрацю між НАТО та ЄС, таких як Берлінська угода плюс у 2003 р. Ця угода дозволила ЄС використовувати ресурси НАТО для власних військових операцій, оптимізуючи співпрацю між двома організаціями в зонах криз і конфліктів. Дипломатичне та військове керівництво Британії допомогло забезпечити ефективне виконання цих угод, що дозволило НАТО та ЄС уникнути дублювання зусиль і ефективніше співпрацювати в таких сферах, як врегулювання криз, боротьба з піратством і миротворчі місії. Велика Британія була в авангарді ініціатив як НАТО, так і ЄС, спрямованих на посилення обороноздатності Європи. Наприклад, Великобританія відіграла ключову роль у ініціативі НАТО «Розумна оборона», яка мала на меті об'єднання та спільне використання оборонних ресурсів, а також у оборонних ініціативах ЄС, таких як Європейське оборонне агентство (EDA), яка прагнула зміцнити оборонну промисловість Європи [10]. Виступаючи за тіснішу співпрацю в галузі оборонних інновацій і розвитку потенціалу, Велика Британія допомогла забезпечити спільну роботу НАТО та ЄС для ефективного та злагодженого вирішення проблем безпеки.

Хоча Великобританія підтримувала європейську оборонну інтеграцію, вона постійно виступала за першість НАТО в європейській безпеці. Великобританія підкреслила, що НАТО, а не ЄС, має залишатися наріжним каменем колективної оборони Європи, особливо проти зовнішніх загроз, таких як РФ. Позиція Британії часто врівноважувала зусилля країн ЄС, таких як Франція та Німеччина, які наполягали на більшій європейській стратегічній автономії. Участь Великої Британії забезпечила те, що НАТО

залишалася центральною в європейському оборонному плануванні, а оборонні ініціативи ЄС доповнювали, а не підривали цілі НАТО. До Brexit унікальна позиція Великої Британії як військової держави з міцними трансатлантичними зв'язками зробила її ключовим гравцем у відносинах між НАТО та ЄС. Велика Британія виступила посередником і фасилітатором між двома організаціями, забезпечуючи взаємодоповнюваність і координацію оборонних зусиль НАТО і ЄС. Її військова сила, лідерство в ключових оборонних ініціативах і підтримка трансатлантичної безпеки зробили Великобританію незамінною для підтримки ефективної співпраці між НАТО та ЄС.

Найбільшим впливом Brexit на відносини між Великою Британією та НАТО стало зміщення фокусу Сполученого Королівства на обороні та безпеці з механізмів ЄС на ще більшу залежність від НАТО як основної структури для її оборонної стратегії. Brexit підкреслив стратегічну автономію Великої Британії від ЄС, зміцнивши її глобальні оборонні амбіції відповідно до стратегії «Глобальної Британії». Хоча це не послабило відносин між НАТО та Сполученого Королівства, воно збільшило геополітичну відстань між оборонними механізмами Великобританії та ЄС [32]. НАТО стало її основним інструментом для забезпечення тісної співпраці з європейськими партнерами з питань оборони та безпеки, фактично замінивши оборонні ініціативи ЄС. Brexit усунув Сполучене Королівство від офіційного прийняття рішень щодо оборони та безпеки ЄС, створивши потенційні прогалини в координації з питань європейської оборони. Однак тепер НАТО служить мостом між Великобританією та державами-членами ЄС, забезпечуючи постійну співпрацю з питань безпеки. Через НАТО Британія підтримує військові зв'язки з Францією, Німеччиною та іншими європейськими союзниками, що дозволяє скоординовано реагувати на спільні загрози, такі як російська агресія, Іран, КНДР тощо.

Brexit дав Великобританії можливість зміцнити своє лідерство в НАТО. Не докладаючи зусилля у військову та оборонну політику ЄС, Велика

Британія подвоїла свої зобов'язання перед НАТО, щоб продемонструвати свою роль лідера глобальної безпеки. Лідерство Британії в таких місіях, як «Об'єднані експедиційні сили (JEF)» і її незмінні значні витрати на оборону (одні з найвищих серед членів НАТО) відображають цю спрямованість. Після Brexit її військовий внесок в НАТО, включаючи її ядерне стримування та військово-морську силу (наприклад, авіаносці типу Queen Elizabeth), набуває більшого значення в контексті європейської безпеки. Незалежний військовий потенціал Британії гарантує, що вона залишається ключовим гравцем у системі колективної оборони НАТО, навіть якщо її офіційні зв'язки з військовими структурами ЄС припинилися.

Одним із довгострокових наслідків може стати потенційна розбіжність в оборонній політиці між Великобританією та ЄС. ЄС все більше вивчає свою стратегічну автономію через оборонні ініціативи, такі як PESCO, де Великобританія не бере участі. Однак НАТО залишається тією платформою, яка запобігає значному розриву в безпеці між Великобританією та її європейськими сусідами. Інституційне відділення Великої Британії від оборонних структур ЄС (таких як CSDP) може призвести до ускладнень у співпраці НАТО-ЄС [56]. Вихід Великобританії з ЄС може зменшити її вплив на координацію НАТО та ЄС, що може призвести до менш узгодженого підходу європейської оборони. Країни ЄС можуть дедалі більше віддавати перевагу розвитку військової відповіді на базі ЄС, зменшуючи залежність від НАТО щодо певних викликів безпеці. Це може призвести до збігів або неефективності між НАТО та ЄС, особливо якщо механізми координації ослабнуть через відсутність посередницької ролі Британії. Прагнення ЄС до стратегічної автономії – здатності діяти незалежно в питаннях безпеки та оборони – створює потенційну точку розбіжності з трансатлантичною структурою. Сполучене Королівство вже давно виступає за першість НАТО в європейській безпеці та може гальмувати зусиллям ЄС щодо розвитку більш незалежного військового потенціалу. Це може створити напруженість між Великою Британією, яка може продовжувати просувати ініціативи під

проводом НАТО, і державами-членами ЄС, такими як Франція, які наполягають на більшій європейській військовій самодостатності.

Велика Британія, вийшовши з ЄС, більше не представляє загальноєвропейські інтереси в процесах прийняття рішень НАТО. Ця зміна може вплинути на внутрішню динаміку НАТО, оскільки Британія тепер представлятиме свою позицію більш незалежно, тоді як блок ЄС може говорити більш єдиним голосом щодо питань оборони. Дипломатичний вплив Великобританії в НАТО може або посилитися, оскільки він повністю зосереджується на НАТО, не прив'язуючись до позицій ЄС, або зменшитися, якщо країни ЄС використовуватимуть свою узгоджену політику оборони в структурах НАТО. Це може призвести до зрушень у стратегічних пріоритетах НАТО, якщо Великобританія та країни ЄС суттєво розійдуться у підходах які стосуються безпеки. У той час як Британія може зосередитися на питаннях глобальної безпеки (наприклад, боротьба з тероризмом, Індотихоокеанський регіон і кіберзахист) у співпраці з НАТО, ЄС може більше зосередитися на регіональних проблемах, зокрема на захисті свого східного флангу від РФ та забезпечення її південного сусідства [57].

Поворот Великої Британії до глобального оборонного партнерства може призвести до меншого залучення в питаннях європейської оборонної діяльності НАТО, що може послабити узгодженість європейських оборонних зусиль в рамках Альянсу. Це також може вплинути на ширшу стратегічну позицію НАТО, залежно від того, наскільки Велика Британія надає перевагу своїй обороні Європі порівняно з іншими регіонами.

Великобританія історично мала особливі відносини зі США, які були центральними для її ролі в НАТО. Після Brexit Велика Британія може прагнути ще більше поглибити ці відносини, зміцнюючи свою позицію як ключового союзника по НАТО та трансатлантичного мосту. Однак більш зосереджена на США зовнішня політика Великобританії може іноді розходитися з європейськими інтересами, потенційно створюючи напруженість у відносинах з країнами ЄС в рамках НАТО. Зосередженість

Великобританії на зміцненні зв'язків з несвропейськими членами НАТО (такими як Канада чи Туреччина) також може змінити баланс впливу всередині Альянсу залежно від того, наскільки тісно Велика Британія залишається пов'язаною з оборонною політикою ЄС.

Найбільшим впливом Brexit на відносини Великої Британії з НАТО стало посилення уваги до НАТО як основного оборонного Альянсу Великобританії. Після виходу з оборонних структур ЄС Сполучене Королівство покладалося на НАТО для підтримки міцних військових зв'язків з європейськими союзниками, гарантуючи, що воно продовжує відігравати центральну роль у європейській безпеці та трансатлантичній обороні [63]. НАТО фактично стало основною платформою, через яку Велика Британія здійснює свій військовий вплив у Європі, заповнюючи прогалину, утворену Brexit.

4.2 Майбутні перспективи у відносинах Великої Британії та Північноатлантичного альянсу

Майбутні перспективи відносин між Великою Британією і Північноатлантичним альянсом є достатньо оптимістичними, хоча вони, ймовірно, будуть розвиватися у відповідь на кілька геополітичних факторів і динаміки безпеки. Враховуючи історичну прихильність Британії до НАТО та її бажання зберегти глобальний вплив після Brexit, очікується, що Великобританія залишиться критично важливим союзником НАТО. Збереження лідерства Великої Британії в НАТО в майбутньому має вирішальне значення, враховуючи її історичну роль як центральної опори Альянсу. Позиція Великої Британії в НАТО відображає її сильний військовий потенціал, геополітичний вплив і прихильність колективній безпеці Північноатлантичного регіону. Велика Британія залишається одним із небагатьох членів НАТО, який стабільно досягає цільового показника оборонних витрат у 2% ВВП, що є життєво важливим для збереження її

лідерської ролі [26]. Засіб ядерного стримування Сполученого Королівства, значні військово-морські сили та передові розвідувальні можливості роблять значний внесок у загальну потужність НАТО. Щоб зберегти своє лідерство в майбутньому, Британії потрібно буде продовжувати інвестувати в технології нового покоління, включаючи кіберзахист, штучний інтелект і космічні можливості, щоб залишатися стратегічним лідером у структурі колективної оборони. Збройні сили Великої Британії повинні залишатися адаптованими та готовими до розгортання на різних глобальних театрах дій, особливо в таких регіонах, як Арктика та Індо-Тихоокеанський регіон, де зростає вплив НАТО.

Політичний вплив Британії в НАТО сформувався її здатністю ефективно координувати дії зі Сполученими Штатами та іншими європейськими державами. Прихильність Великої Британії трансатлантичним відносинам після Brexit є життєво важливою для збереження її лідерської позиції. Британія постійно брала участь у формуванні стратегічних концепцій НАТО. У майбутньому його вплив на довгострокове планування, особливо у протидії гібридним загрозам, таким як кібервійна та дезінформація, буде суттєвим. Після Brexit Британія може позиціонувати себе як міст між США та європейськими членами НАТО, виступаючи за єдність у протистоянні загрозам безпеки з боку Росії та Китаю. Велика Британія є одним із трьох членів НАТО з незалежним ядерним засобом стримування, який надає Альянсу вирішальний стратегічний потенціал. Продовження британської програми ядерного стримування стане наріжним каменем її майбутнього лідерства в НАТО, гарантуючи, що вона залишиться критично важливим гравцем у оборонній позиції організації. Здатність Британії демонструвати могутність у всьому світі завдяки своїм експедиційним можливостям, таким як авіаносці типу «Королева Єлизавета» та сили швидкого реагування, гарантує, що вона залишається актуальною в операціях НАТО за межами Європи [31].

Майбутні місії, ймовірно, побачать Сполучене Королівство в авангарді адаптації НАТО до глобальних викликів, включаючи загрози в Індо-Тихоокеанському регіоні та кіберсфері.

Покращення відносин Великої Британії та США у контексті НАТО в майбутньому буде важливим для обох країн, щоб зберегти лідерство в глобальній безпеці та забезпечити подальшу силу Альянсу. Сполучене Королівство та США мають довгу історію військового співробітництва в рамках НАТО, і зміцнення цих відносин має вирішальне значення для обох країн. Продовження участі у широкомасштабних навчаннях НАТО, таких як «Cold Response» і «Defender Europe», посилить оперативну сумісність між силами США та Великої Британії, покращуючи спільну оперативну готовність. Координація розробки нових оборонних технологій, включаючи кіберспроможності, штучний інтелект і можливості в космосі, допоможе обом країнам адаптуватися до нових загроз і зберегти технологічну перевагу в НАТО.

У міру того, як глобальна ситуація в сфері безпеки розвивається, стратегічне узгодження Великобританії і США щодо подолання ключових загроз буде мати вирішальне значення для майбутнього НАТО. Враховуючи продовження агресії Росії, Сполученому Королівству та США потрібно буде підтримувати тверду єдину позицію щодо безпеки Східної Європи, зміцнюючи східний фланг НАТО розширеним розгортанням сил і ініціативами стримування. Координація спільного підходу до посилення глобального впливу Китаю, особливо в таких регіонах, як Індо-Тихоокеанський регіон, вимагатиме спільних зусиль у рамках НАТО для інтеграції ширшої геополітичної стратегії, зокрема через партнерство з регіональними союзниками [37].

Оскільки НАТО розширює свою увагу до кібербезпеки, космосу та нових технологій, Сполучене Королівство та США мають унікальні можливості очолити ці зусилля завдяки своїм передовим можливостям у цих сферах. Велика Британія та США повинні посилити обмін розвідданими та

спільні операції з кіберзахисту. Очолюючи ініціативи НАТО щодо посилення колективної кіберстійкості, вони можуть сформувати позицію Альянсу проти кіберзагроз. Враховуючи їхні можливості в космосі, Сполучене Королівство та США можуть очолити зусилля з розвитку політики НАТО у сфері космічної оборони, гарантуючи, що альянс готовий захищати свої інтереси в цій новій сфері. Після Brexit Велика Британія все ще може діяти як міст між США та Європою, забезпечуючи міцне співробітництво між НАТО та ЄС. Сприяючи співпраці між НАТО та ЄС у питаннях оборони та безпеки, Велика Британія може допомогти забезпечити узгодження зусиль обох організацій у протидії таким спільним загрозам, як тероризм, міграція та гібридна війна. Великобританія та США мають тісні дипломатичні стосунки, які сформували стратегічний напрямок НАТО. Оскільки Північноатлантичний альянс адаптується до нових викликів безпеки, Сполучене Королівство та США можуть керувати модернізацією процесів прийняття рішень НАТО, забезпечуючи, щоб Альянс залишався гнучким і ефективним у майбутніх кризах. Сполучене Королівство та США повинні продовжувати підтримувати зусилля щодо розширення НАТО, особливо щодо таких країн, як Україна та Грузія, сприяючи тіснішій співпраці у сфері безпеки з союзниками в Європі, які не входять до НАТО.

«Особливі стосунки» Великобританії і США залишатимуться наріжним каменем майбутньої безпеки НАТО [40]. Підтримка тісних дипломатичних, військових і розвідувальних зв'язків забезпечить лідерство обох країн в Альянсі. Продовження спільних форумів, таких як щорічні саміти НАТО, можуть забезпечити платформу для постійного діалогу щодо стратегічного напрямку НАТО та сприяти скоординованим реагуванням на нові загрози. Відносини між США та Британією залишатимуться ключовими для сили та єдності НАТО в майбутньому. Обидві країни повинні продовжувати узгоджувати свої військові стратегії, разом боротися з глобальними загрозами, що виникають, і керувати адаптацією НАТО до нових сфер. Зміцнюючи співпрацю в галузі оборони, керуючи дипломатичними

ініціативами та підтримуючи зусилля НАТО щодо розширення та модернізації, Сполучене Королівство та США можуть гарантувати, що їхнє партнерство залишиться в центрі Альянсу, сприяючи його успіху у захисті глобального миру та безпеки у XXI ст.

Прихильність Великобританії статті 5, положення про колективну оборону НАТО, залишатиметься центральною для її участі в Альянсі. Сполучене Королівство було непохитним прихильником місії колективної оборони НАТО, і ця прихильність навряд чи ослабне, особливо в світлі викликів безпеці, створених Росією. Оцінюючи подальші перспективи відносин Великої Британії з Північноатлантичним альянсом, можна виділити кілька ключових факторів. По-перше, відданість Британії НАТО залишається непохитною, незважаючи на геополітичні зрушення після Brexit. Велика Британія продовжує відігравати вирішальну роль у зусиллях НАТО щодо колективної оборони, зберігаючи один із найвищих оборонних бюджетів в Альянсі та вносячи значний внесок в операції та ініціативи. Його лідерство в таких сферах, як обмін розвідданими, сили швидкого розгортання та ядерне стримування, залишається життєво важливим для досягнення стратегічних цілей НАТО. Крім того, тісні зв'язки Великої Британії зі Сполученими Штатами гарантують, що вона збереже центральну позицію в НАТО [43].

У міру того, як НАТО розвивається, щоб вирішувати нові виклики безпеці, такі як кібервійна, гібридні загрози та підйом Китаю, досвід Британії в сучасних військових технологіях і глобальній дипломатії будуть важливими для формування майбутнього Альянсу. Заглядаючи вперед, Великобританія, ймовірно, зосередиться на зміцненні здатності НАТО адаптуватися до нових умов безпеки, забезпечуючи, щоб європейська оборона залишалася тісно пов'язаною з трансатлантичним співробітництвом. Незважаючи на вплив Brexit на відносини з ЄС, потужна участь Британії в НАТО гарантує, що вона залишається ключовим гравцем у формуванні європейської та глобальної системи безпеки. Постійна співпраця з

ключовими союзниками по НАТО, особливо зі США, зміцнить лідерську роль Великобританії в Альянсі, забезпечивши її вплив у майбутньому.

Висновок до Розділу 4

Відносини між Великою Британією та НАТО знаходяться на критичному етапі, який характеризується як значними проблемами, так і багатообіцяючими перспективами. Оскільки геополітична динаміка розвивається, особливо у світлі останніх подій, таких як Brexit і триваючий конфлікт в Україні, розуміння цього зв'язку вимагає ретельного розгляду багатьох факторів. Однією з головних проблем були наслідки Brexit (див. додаток 4). Хоча Сполучене Королівство залишається важливим членом НАТО, його вихід із Європейського Союзу викликав занепокоєння щодо узгодженості європейських оборонних стратегій. Сполучене Королівство має керувати своєю роллю в НАТО, а також окремо брати участь у оборонних ініціативах ЄС, що може призвести до ускладнень у вирівнюванні політики та розподілі ресурсів.

Зміна ландшафту безпеки, особливо з агресивною позицією Росії та зростанням впливу Китаю, створює додаткові виклики. НАТО має адаптувати свої стратегії для боротьби з гібридними загрозами, кібервійною та потребою в колективній обороні в більш складному глобальному середовищі. Здатність Великої Британії вносити ефективний внесок у ці загрози, що розвиваються, буде важливою для збереження її лідерської ролі в НАТО. Хоча Велика Британія підтримує високий оборонний бюджет, фінансові обмеження внаслідок економічного тиску можуть обмежити її здатність інвестувати в нові військові технології та можливості. Баланс між потребами національної оборони та міжнародними зобов'язаннями є постійною боротьбою, яка може вплинути на внесок Великої Британії у стратегічні цілі НАТО. Незважаючи на ці виклики, Велика Британія, ймовірно, збереже свій статус ключового гравця в НАТО. Його історичне лідерство, військовий потенціал і стратегічне партнерство, зокрема зі США, дозволяють їй впливати на майбутній напрямок НАТО. Прихильність Великобританії колективній обороні НАТО відображається в її постійній

участі в багатонаціональних навчаннях і операціях. Тісні відносини Великої Британії зі Сполученими Штатами мають вирішальне значення для майбутнього НАТО. Обидві країни мають спільні інтереси безпеки та постійно співпрацюють над оборонними ініціативами. Зміцнення цього трансатлантичного зв'язку може допомогти у вирішенні спільних викликів, підвищуючи ефективність НАТО в середовищі безпеки, яке швидко змінюється. Хоча відносини між Великою Британією та НАТО стикаються з значними проблемами, включаючи наслідки Brexit та нові загрози безпеці, перспективи міцного та впливового партнерства залишаються сильними. Керівництво Великобританії, відданість колективній обороні та інноваційні оборонні стратегії позиціонують її як вирішального гравця у формуванні майбутнього НАТО. Оскільки Альянс продовжує розвиватися у відповідь на глобальні виклики, здатність Великої Британії долати ці складнощі буде життєво важливою як для її національних інтересів, так і для стабільності Альянсу.

ВИСНОВКИ

Роль і значення Великої Британії в НАТО значно змінилися з моменту заснування Альянсу в 1949 р., відображаючи ширші геополітичні зрушення та мінливий характер загроз безпеці. Як один із членів-засновників і ключовий гравець у НАТО, внесок Великобританії був життєво важливим для стратегічного розвитку організації, військового потенціалу та політичної згуртованості. Керівництво Великої Британії в НАТО історично характеризується її відданістю колективній обороні та готовністю інвестувати у військовий потенціал. Ядерне стримування Великобританії та передові звичайні сили зіграли вирішальну роль у зміцненні позиції стримування НАТО, особливо під час холодної війни. Участь Великобританії в різноманітних військових операціях, таких як на Балканах, в Афганістані та Лівії, демонструє її проактивний підхід до безпеки та врегулювання криз.

У сучасному ландшафті безпеки Велика Британія продовжує відігравати ключову роль у НАТО. Оборонні витрати Великої Британії залишаються одними з найвищих в Альянсі, незмінно дотримуючись рекомендацій НАТО щодо 2% ВВП. Це фінансове зобов'язання дозволяє Великій Британії підтримувати сучасні та боєздатні військові сили, що є важливим для протидії гібридним загрозам і підтримки стабільності в Європі. Крім того, участь Британії у спільних навчаннях та операціях посилює колективні можливості НАТО. Лідерство Великої Британії в таких ініціативах, як Посилена передова присутність у Східній Європі, свідчить про її відданість стримуванню агресії та підтримці країн Альянсу.

У політичному плані Велика Британія відіграла важливу роль у формуванні стратегічного напрямку НАТО. Велика Британія виступає за створення міцного трансатлантичного альянсу, наголошуючи на важливості співпраці між Європою та Північною Америкою. Така зосередженість на єдності має вирішальне значення для вирішення нових загроз, включаючи кібервійну та кампанії з дезінформації. Здатність Сполученого Королівства

сприяти діалогу між державами-членами та сприяти згуртованій політиці зміцнює можливості реагування НАТО. У майбутньому роль Великої Британії в НАТО залишатиметься значною, особливо в контексті зростання глобальної напруженості та нових викликів безпеці. Досвід Великобританії в таких сферах, як кіберзахист і боротьба з тероризмом, буде життєво важливим для стратегічної адаптації НАТО. Крім того, у міру того, як Велика Британія розвиватиме свої відносини з ЄС після Brexit, її партнерство з НАТО ставатиме дедалі важливішим для підтримки європейської безпеки.

Внесок Великої Британії в НАТО є основою успіху та здатності Альянсу адаптуватися. Її військовий потенціал, політичний вплив і відданість колективній обороні гарантують, що Велика Британія й надалі залишатиметься наріжним каменем стратегічної структури НАТО. Ще одним важливим фактором, який впливає на важливість Британії в Альянсі є «особливі» відносини зі США. Відносини між Великою Британією та Сполученими Штатами значно вплинули на розвиток і оперативну динаміку НАТО. Це двостороннє партнерство зміцнює можливості та згуртованість НАТО шляхом обміну розвідувальними даними, оборонної співпраці та додаткових керівних ролей. Сполучене Королівство є ключовим гравцем НАТО, беручи участь у колективній обороні, наприклад, керівництво Бойовою групою посиленої передової присутності в Естонії, підтримка інших сил НАТО в Польщі та Румунії та надання значних можливостей морської та протиповітряної оборони. Це підкреслює ключову роль Сполученого Королівства у збереженні оперативної потужності НАТО та узгоджується з ширшими цілями США в Альянсі.

Система обміну розвідданими між США та Великобританією, встановлена Угодою UKUSA, залишається достатньо унікальною. Ця співпраця розвивається, задля залучення інших союзників, таких як Канада та Австралія, в рамках альянсу «П'яти очей». Крім того, спільні підприємства, такі як Joint Strike Fighter Program, підкреслюють їх передове співробітництво в галузі оборонних технологій. Лідерські можливості

Великобританії в НАТО є ключовими для її відносин зі США. Здатність Великої Британії координувати багатонаціональні операції та діяти незалежно, коли це необхідно, зміцнює стратегічну єдність НАТО. США цінують здатність Великої Британії впливати на політику та структуру НАТО, забезпечуючи відповідність ширшим трансатлантичним цілям. Таким чином, особливі стосунки Великобританії та США підсилюють стратегічну глибину та єдність НАТО, а Сполучене Королівство виступає стрижнем в європейських операціях Альянсу та трансатлантичній інтеграції. Однак підтримання цієї динаміки потребує постійних інвестицій у військовий потенціал і дипломатичну участь обох країн. Оскільки глобальні виклики стають все складнішими, важливість сильної та об'єднаної НАТО з Великою Британією в її центрі буде мати вирішальне значення для збереження миру та безпеки в трансатлантичному регіоні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Джерела:

1. A Hollow Force? Choices for the UK Armed Forces URL: <https://rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/hollow-force-choices-uk-armed-forces>
2. All Nato nations should match UK's defence spending target, says Shapps URL: <https://www.theguardian.com/politics/2024/apr/24/all-nato-nations-should-match-uks-defence-spending-target-says-shapps>
3. Army becoming UK's most Nato' service, but next steps could be a balancing act URL: <https://www.forcesnews.com/opinion/army-becoming-uks-most-nato-service-next-steps-could-be-balancing-act>
4. A short history of NATO URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/declassified_139339.htm
5. Brexit: Its implications on European Union's Defense Policy URL: <https://finabel.org/wp-content/uploads/2018/12/Brexit1.pdf>
6. Brexit's implications for EU-NATO cooperation: Transatlantic bridge no more? URL: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/1369148120963814>
7. Britain and America: Why So Special? URL: <https://www.rand.org/pubs/commentary/2024/07/britain-and-america-why-so-special.html>
8. Britain calls on allies to increase NATO defense target to 2.5% of GDP URL: <https://newsukraine.rbc.ua/news/britain-calls-on-allies-to-increase-nato-1713967243.html>
9. Britain must rearm to strengthen NATO and meet threats beyond Russia and terrorism URL: <https://www.chathamhouse.org/2024/03/britain-must-rearm-strengthen-nato-and-meet-threats-beyond-russia-and-terrorism>
10. European Union and United Kingdom: relationship after Brexit URL: <https://poland.representation.ec.europa.eu/document/download/3728ada5->

- [4ead-4d8e-821c-4f8f5c7d7b65_pl?filename=EU%20%26%20UK.%20Relationship%20after%20Brexit.pdf](#)
11. Finance and economics annual statistical bulletin: international defence 2023 URL: <https://www.gov.uk/government/publications/international-defence-expenditure-2023/finance-and-economics-annual-statistical-bulletin-international-defence-2023>
 12. Fundamental indication of the «Special relationship» between the USA and Great Britain URL: <http://www.americanstudies.history.knu.ua/en/fundamental-indication-of-the-special-relationship-between-the-usa-and-great-britain/>
 13. How do countries join NATO? URL: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-9813/>
 14. How much do Nato members spend on defence? URL: <https://www.bbc.com/news/world-44717074>
 15. Investing in the army will make Britain a stronger NATO ally URL: <https://www.chathamhouse.org/2024/07/investing-army-will-make-britain-stronger-nato-ally>
 16. My country and NATO URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/declassified_162351.htm?selectedLocale=en
 17. NATO and the British Army URL: <https://www.nam.ac.uk/explore/nato-and-british-army>
 18. NATO: in search of a strategic concept for the modern age URL: <https://www.cfc.forces.gc.ca/259/290/402/305/heirs.pdf>
 19. NATO's New Strategic Concept URL: https://www.frstrategie.org/sites/default/files/documents/publications/autres/2022/NDC_RP_25.pdf
 20. NATO's new strategic concept: a comprehensive assessment URL: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/59845/1/656748095.pdf>

21. NATO's Next Strategic Concept: How the Alliance's New Strategy will Reshape Global Security URL: <https://www.jstor.org/stable/26269814>
22. NATO 2022 strategic concept URL: <https://www.act.nato.int/wp-content/uploads/2023/05/290622-strategic-concept.pdf>
23. NATO's strategic concepts: The predecessors of Madrid 2022 URL: <https://en.unav.edu/web/global-affairs/conceptos-estrategicos-de-la-otan-los-predecesores-de-madrid-2022>
24. NATO 75 years on: What does this mean for the British Army? URL: <https://www.army.mod.uk/news-and-events/news/2024/04/nato-75-years-on-what-does-this-mean-for-the-british-army/>
25. North Atlantic Treaty Organization (NATO), 1949 URL: <https://history.state.gov/milestones/1945-1952/nato>
26. PM announces 'turning point' in European security as UK set to increase defence spending to 2.5% by 2030 URL: <https://www.gov.uk/government/news/pm-announces-turning-point-in-european-security-as-uk-set-to-increase-defence-spending-to-25-by-2030>
27. Post-Brexit EU/UK security cooperation: NATO, CSDP+, or 'French connection'? URL: <https://www.lse.ac.uk/ideas/Assets/Documents/Dahrendorf/Dahrendorf-Martill-Sus-BJPIR.pdf>
28. RAF Typhoons and personnel return from Op Biloxi in Romania URL: <https://www.raf.mod.uk/news/articles/raf-typhoons-and-personnel-return-from-op-biloxi-in-romania/>
29. Troops demonstrate their ability to rapidly deploy in NATO exercise URL: <https://www.army.mod.uk/news-and-events/news/2024/02/troops-demonstrate-their-ability-to-rapidly-deploy-in-nato-exercise/>
30. The British bomb and NATO: Six decades of contributing to NATO's strategic nuclear deterrent URL: https://www.sipri.org/sites/default/files/files/misc/NATO-Trident-Report-15_11.pdf

31. The Future of NATO URL: <https://quincyinst.org/collection/the-future-of-nato/#>
32. The relationship between CSDP and NATO after Brexit and the EU Global Strategy World URL: <https://feeps-europe.eu/publication/672-the-relationship-between-csdp-and-nato-after-brexit-and-the-eu-global-strategy/>
33. The signing of the North Atlantic Treaty URL: <https://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-/unit/026961fe-0d57-4314-a40a-a4ac066a1801/ae3f3fbc-f817-4ad8-bdcf-acc9c384e7b8/Resources>
34. The UK announces 20,000 British Forces to boost NATO in speech URL: <https://www.gov.uk/government/news/the-uk-announces-20000-british-forces-to-boost-nato-in-speech>
35. The US-UK Special Relationship: Time for a Reset, Not an End URL: <https://www.fpri.org/article/2024/02/the-us-uk-special-relationship-time-for-a-reset-not-an-end/>
36. This government will have a ‘NATO first’ defence strategy: article by the Foreign Secretary and Defence Secretary URL: <https://www.gov.uk/government/news/this-labour-government-will-have-a-nato-first-defence-strategy-article-by-the-foreign-secretary-and-defence-secretary>
37. UK announces £75B defense boost – and challenges Europe to follow suit URL: <https://www.politico.eu/article/uk-announce-75bn-defense-boost-challenge-europe-eu-follow-suit-rishi-sunak/>
38. UK announces largest military deployment to NATO exercises in decades URL: https://timesofindia.indiatimes.com/world/uk/uk-announces-largest-military-deployment-to-nato-exercises-in-decades/articleshow/106870978.cms?gad_source=1&gclid=Cj0KCQjw9Km3BhDjARIsAGUb4nwNhysF5W5TraYJo5dhszna7bI5azKqRjQ9YUNi_x_Xn9zKLAZUUBgaAr6LEALw_wcB

39. UK defence spending URL: <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-8175/CBP-8175.pdf>
40. UK foreign secretary: Why NATO remains core to British security URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/uk-foreign-secretary-why-nato-remains-core-to-british-security/>
41. The UK government has reaffirmed its unwavering commitment to NATO URL: <https://ukdefencejournal.org.uk/uk-government-embrace-nato-first-defence-strategy/>
42. UK Nuclear Modernisation is Crucial for US–UK Relations and NATO's Future URL: <https://www.rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/uk-nuclear-modernisation-crucial-us-uk-relations-and-natos-future>
43. UK's Starmer commits to increasing defence spending to 2.5% of GDP URL: <https://www.reuters.com/world/uk/uks-starmer-committed-increasing-defence-spending-25-gdp-2024-07-09/>
44. UK underlines commitment to NATO Nuclear Deterrence URL: <https://www.gov.uk/government/news/uk-underlines-commitment-to-nato-nuclear-deterrence>
45. U.S. & U.K. Special Relationship URL: <https://www.georgewbushlibrary.gov/research/topic-guides/us-uk-special-relationship>
46. 9 ways the UK Armed Forces provide support for NATO URL: <https://defencehq.medium.com/9-ways-the-uk-armed-forces-provide-support-for-nato-8a98a94f60af>
47. What matters to the UK in the context of the new Strategic Concept discussion URL: <https://www.realinstitutoelcano.org/en/analyses/what-matters-to-the-uk-in-the-context-of-the-new-strategic-concept-discussion/>

48. Why was NATO founded? URL:
https://infocenter.gov.ge/en/nato/establishment-of-nato/?_im-DMNhbNmC=5826175549050013293
49. Британія виходить з ЄС (ХРОНІКА) URL:
<https://www.depo.ua/ukr/svit/referendum-u-britaniyi-pidrahovano-bilshe-polovini-byuleteniv--24062016065500>
50. НАТО: історія, діяльність, структура URL:
https://natodef.gromadosvita.org.ua/downloads/n-d_1.pdf
51. Роль Великої Британії у процесі формування відносин ЄС-НАТО: історія і сучасність URL:
<http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/intrel/article/view/11034/11336>
52. Стратегічне партнерство Великої Британії зі США URL:
<https://vmv.kymu.edu.ua/series/vipusk8/13.pdf>
53. Чинник Brexit у зовнішній політиці Великої Британії URL:
http://politicus.od.ua/2_2024/27.pdf
54. Як у НАТО вирішили стримувати Росію та чим закінчаться нові перегони озброєнь URL: <https://zaborona.com/yak-u-nato-vyrishyly-strymuvaty-rosiyu-ta-chym-zakinchatsya-novi-peregony-ozbroyen/>

Література:

55. Bo Bjørke, Claus Bjørn, Jørgen Sevaldsen Britain and Denmark: Political, Economic and Cultural Relations in the 19th and 20th Centuries : Leaning on England: Danish Cold War Alliance Policies in the 1950s between Great Britain and the United States : монографія / за ред. Poul Villaume. Вид-во «Museum Tusulanum Press», University of Copenhagen, 2003. 575–590 с.
56. Christopher Lord, John Erik Fossum European Union and Brexit : *The impact of Brexit on EU-US political relations and NATO* : посібник / за ред. Roy H. Ginsberg. Вид-во «Edward Elgar Publishing», 2023. 422–437 с.

57. Cornelia-Adriana Baciu, John Doyle Peace, Security and Defence Cooperation in Post-Brexit Europe : Вид-во «Springer International Publishing», 219. 244 с.
58. Donley T Studlar Great Britain: Decline Or Renewal? : Вид-во «Taylor & Francis», 2018. 272 с.
59. John Aldred British Imperial and Foreign Policy, 1846-1980. The formation of NATO: an offensive or defensive alliance? : монографія. Вид-во «Heinemann Educational», 2004. 105–107 с.
60. John Andreas Olsen Routledge Handbook of NATO : Вид-во «Taylor & Francis», 2024. 512 с.
61. Peter Duignan NATO: Its Past, Present, Future : Вид-во «Hoover Institution Press», 2000. 149 с.
62. Stanley R. Sloan NATO's Future: Toward a New Transatlantic Bargain : The political environment : монографія. Вид-во «DIANE Publishing Company», 1995. 164–173 с.
63. Stefania Paladini, Ignazio Castellucci European Security in a Post-Brexit World : Вид-во «Emerald Publishing Limited», 2019. 160 с.
64. Сейл Тімоті Ендрюс Міцний альянс: Історія НАТО й глобального післявоєнного порядку / пер. з англ. М. Хандога. – Харків : Вид-во «Фабула», 2023. 368 с.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Країни, які у 1949 році створили НАТО

Джерело: [50]

Виплати на оборону країн НАТО в Європі у % від ВВП

Defence spending by Nato countries in Europe as % of GDP

Source: Nato. Based on estimated figures for 2024 spending

Джерело: [14]

Ядерні сили у світі, станом на 2023-2024 рр.

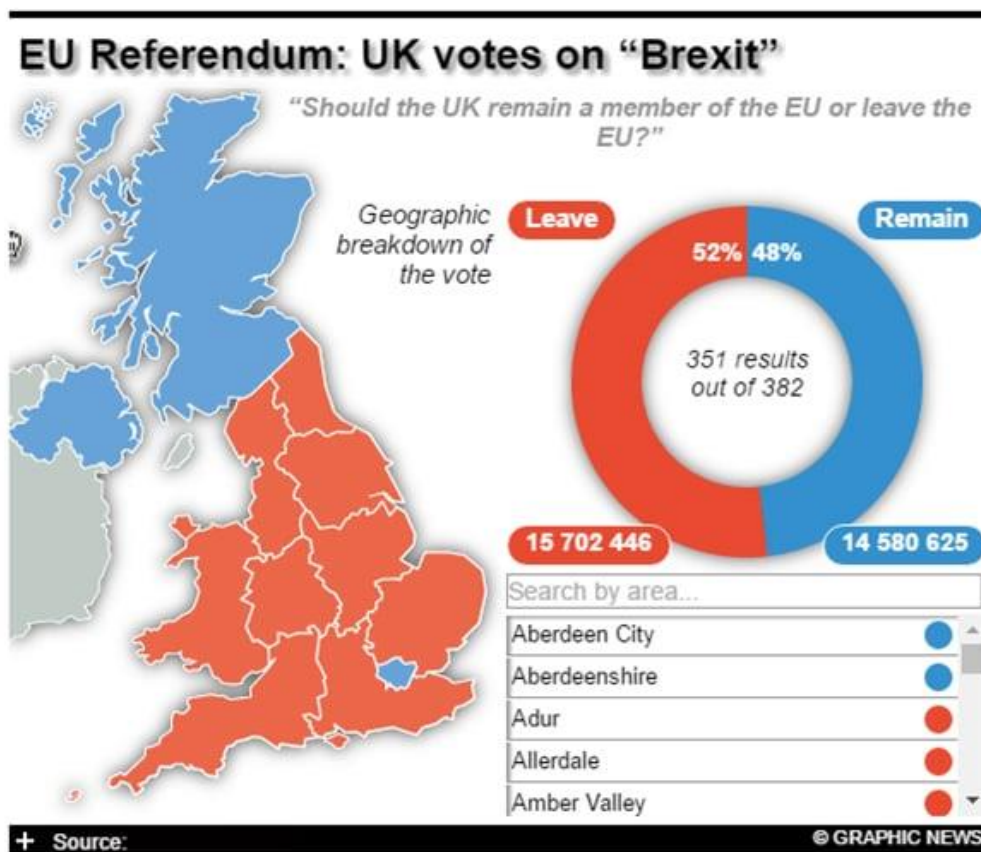
3

**Ядерні сили у світі,
станом на 2023 - 2024**

КРАЇНА	РОЗГОРНУТІ БОЄГОЛОВКИ	БОЄГОЛОВКИ НА ЗБЕРІГАННІ	ВІЙСЬКОВИЙ ЗАПАС		ЗНЯТІ БОЄГОЛОВКИ		ЗАГАЛЬНИЙ ЗАПАС	
			2023	2024	2023	2024	2023	2024
США	1 770	1 938	3 708	3 708	1 536	1 336	5 244	5 044
Росія	1 710	2 670	4 489	4 380	1 400	1 200	5 889	5 580
Велика Британія	120	105	225	225	-	-	225	225
Франція	280	10	290	290	-	-	290	290
Китай	24	467	410	500	-	-	410	500
Індія	-	172	164	172	-	-	164	172
Пакистан	-	170	170	170	-	-	170	170
Північна Корея	-	50	30	50	-	-	30	50
Ізраїль	-	90	90	90	-	-	90	90
ВСЬОГО	3 904	5 681	9 576	9 585	2 936	2 536	12 512	12 121

Джерело: [54]

Результати референдуму про вихід Великої Британії з ЄС

Джерело: [49]